

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXXI. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

Ára: 500 Ft

2024. DECEMBER

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jász-kun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságait. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Minden kedves Olvasónknak békés karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kíván a szerkesztőség.

A Jászsági Hagyományörző Egylet karácsonyi műsora a Jász Múzeumban 2010-ben

Fotó: Bugyi Gábor

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

Régi iratok a múltból	2-3 oldal	„Elhurcolva – távol Jászberénytől”	18-20. oldal
1857-es Sterio kép másolatát avatták		Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLVI.	21-22. oldal
Kiskunhalas főutcáján	3. oldal	Ismét méltó kézbe került	
Petőfire emlékező levél Bankós Károlytól,		a Berekfürdőért díj	22-23. oldal
a kunszentmiklósi jó barátától	4-5. oldal	A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai	
Elismerések a Jászságban... ..	5. oldal	V. rész	23-24. oldal
150 éve a tudomány, a közművelődés és		Visszatekintő - Kiss József születésének	
a hagyományörzés szolgálatában	6-13. oldal	centenárium ünnepsége Jászfényszarun	24-27. oldal
150 éves a jászok múzeuma	14-15. oldal	Kismúzeumok szakmai napja Ráckeven	28-30. oldal
Képes riport		Hagyományörző szilvalek várfőzés	
A jász múzeum 150 éves jubileumi ünnepségéről	16-17. oldal	a jászsószentgyörgyi tájházban	32. oldal

RÉGI IRATOK A MÚLTBÓL

Baranyi István halálra ítélt utolsó órái

Áts Benjámin levele, 1852

Pár évvel ezelőtt egy szakadozott búcsúlevél került birtokomba, amely Baranyi Bálintfi István jászberényi illetőségű, de a lajosi pusztán gazdálkodó (ma Lajosmizse) ember kivégzése előtti cselekedeteit, viselkedését, gondolatait ismerteti. A levelet nem maga a halálra ítélt, hanem az Aranykorona és más imádságoskönyveket író Áts Bejámin ferencrendi szerzetes (1806–1858) 1852. december 7-én vetette papírra és küldte el Jászberénybe özv. Baráth Ferencnének, a halálra ítélt Baranyi István anyósának. Ebben – bőségesen idézve az ítélt szavait – a vő kérésére beszámolt a kivégzés előtti utolsó óráinak eseményeiről.

A halálra ítélt okáról keveset tudunk meg. A Hadtörténelmi Levéltár megőrizte a szükséges halálos ítéletet és a kivégzés anyakönyvi bejegyzését, de a tanúkihallgatások jegyzőkönyveit időközben kiselejtezték. A vádlók szerint Baranyi Bálintfi István és társai, Bende Mihály és Takács Mihály hamis bankjegyeket (Kossuth bankók?), valamint pisztolyt és kardot, azaz fegyvereket, valamint lőszereket rejtettek. Ezt a vádat összekapcsolták egy feltételezett rablási kísérlettel a jászapáti vásárban. A fegyverrejtegetés a szabadságharc leverése után halálbüntetést maga után vonó büntettnek számított. Miután a fegyverek valóban Baranyi tulajdonát képezték, elfogadta „hamis lelkű emberek” vádját. Ezért 1851. december 20-án kelt „magas kormányzói proklamáció 5. § 5. alapján” fegyverek jogosulatlan birtoklása miatt mindhármójukat lőpor és golyó általi halálra ítélték.

A pesti kivégzésekkel közel egyidőben Jászberényben is történt egy kivégzés: Kasnya Kovács Istvánt 1852. december 17-én „lőpor és golyó általi halálra” ítélték. Vajon összefüggnek-e az időben egybeeső ítéletek?

2024 tavaszán a dokumentumot mint levelet elemeztem a Scriptorium VII. debreceni konferenciáján. Most az iratot forrásként fényképpel és átirásban közlöm. A levél sok részletet feltár a 30–31 éves Baranyi István „földes” halálához való viszonyáról, búcsúzásáról, végren-

delkezéséről, azaz a hátrahagyott családjához, s végső soron Istenhez fűződő kapcsolatairól. Tanulságos lenne a Baranyi család további sorsának felderítése. Gyermekeinek anyakönyvi adatait sikerült kikutatnom. A leszármazottak

felderítése a helytörténeti kutatókra vár.
Címzés:

„A Sz. Ferencziek Zárdájából
Pestből

Baráth Ferencz özvegyének
Született N. Erzsébet Asszonynak
Jászberényi Lakónénak Ön Házában
Szokott tisztelettel.

Hivatalból. Jász Berényben
1. oldal

Kedves Baráth Ferenczné Asszonyom! Meg bocsásson, hogy mint esméretlen ezen néhány soraimmal alkalmatlankodom, mire fel kért Istenben elhunyt Vője Baranyi Bálintfi István Jászberényi lakos, sótt nem csak fel kért, hanem ki végeztetése előtt vagy három perczel úgy fenyített meg: „Kedves jó lelki atyám! az Isten meg bünteti, ha végső kívánságomat nem tellyesítti, melyek elsőben: hogy halálra való készületét és kimúlását e' világból körülülállásosan irjam meg, mi így történt. E folyó hónap 1én este

8. órakor jött a' parancsolat a' katonai kormánytól, hogy más nap reggel lennyek meg az új épületben két halálra ítéltetett raboknak szentségekkel el látására és kikísérésére. Meg jelennend Vőjének Salyát szobájában mint szabaddal beszélgettem, az után meg nyilván a' siralom ház aintai, bementem a' két szerencsétlenekhez készétgetvén őket az halálra mikoront új parancs érkezett, hogy menyenek a' törvény szék eleibe, hol be valván hogy vőjéje voltak a pisztolyok és ez sem tagadván, azonnal halálra ítéltetett siralom házban tétetett, s' én hozzá küldtettem vigasztalására, hol mondom példássan viselte magát, mert ellenének Jézus példájára meg bocsájtott velük kezét fogván, azután meg gyónt, meg áldozott és szüntelen imádkozott, míg a két emléttel a vesztő helyre nem indultam, mikoron egy Rendtársomra bíztam vigasztalását, ki is minden jót mondott róla vissza tér- (2. oldal) temkor, melly volt dél után két órakor, ekkor meg vigasztalván, és vissza tértemig mibe foglalkozzon, meghagyván, el mentem ebédelni, miről vissza térvén hozzája, imádkozva találtam, mellyért meg dicsérvén, imígyen szólott meg „Kedves jó lelki atyám még valami hátra van, mi? kérdezvén Az Testamentom, és az bucsúzás felelé, mit jegyezzen fel előttem, hogy lássam, hogy tudtára adja az enyimeknek, testamentumom ez. A törvény széknek által adtam két ötvenes, és hat egyes bankjegyeket, vagy is 106 ftokat pengőben, ezeket mondták az Úrak, hogy átal küldik feleségemnek, vagy ha ide jön, oda adják, Azért ha meg kapja, kötelességévé teszem, hogy belőle egy pár szent Misset szolgáltatson lelkemért. Tovább szegény feleségem terhes, ha el hozza az Isten szülése óráját, és fiú lesz, az én nevemre, Istvánra, ha leány az jó anyósom nevére Ersébetre kereszteltesse. – Jaj Istenem! búcsúznom kell immár, elsőben is az én jó anyósomtól Baráth Ferencznétől, ki nekem egy jó, és hiven szerető feleséget nevelt, mely jó téteményiért kívánom neki, hogy az Isten álgya meg erővel egészséggel, adja vissza feleségemre tett költségeit, az édes anyai járkálásáért áldja meg az Isten hosszú élettel, hogy lássa szegény árváimnak unokájit, azon tul pedig vezesse azon boldogságban, mellyben én nem sokára bizván Istenemben be megyek. Hát te hol vagy édes jó feleségem Baráth Rozália, messze, messze

vagy, azért nem láthatod szerencsétlen Uradnak fájdalmaid, ki téged hívsegedért, szeretetedért az Úr Jézusnak, és Boldogságos Szűz Mári- (3. oldal) ának oltalmában ajánlok, hogy ezek legyenek veszedelmeidben védelmezőjöd, Kétségeidben tanácsadóit, szomorúságodban vigasztalóid, betegségekben gyámolóid. Hól vagytok ti végre édes Terka, Pálka (?), Rozália és Erneszt gyermekeim, messze, azért nem is tudjátok, hogy mi történik édesapátokkal, ki titeket az árvák Isteninek oltalmában ajánl, az légyen Atyátok helyettem, és őrizzen minden veszedelmektől, ne hogy úgy járjatok mint én, ki mindig becsületes ember voltam, és hamis lelkű emberek vádjai által illy szerencsétlenségre jutottam. Ezek után velem együtt imádkozott, míg nem az új épületből ki értünk, hol el olvastatván ítélete, körül nézett, és látván a' sokaságot így szóllott: „Édes barátim! az Isten áldjon meg benneteket, hogy illy sokan jöttek, de ne kísérjete mint gonosztevőt, hanem mint becsületes embert, ki szerencsétlenségben esett, én meg

hálálom ezt nektek, kérvén az Istent, hogy illyen szerencsétlenségtől mentsen meg benneteket, így mendegélt imádkozván és a Feszületet szüntelen csókolgatván egész a' vesztő helig, hol le vétetvén bilincsei, leg nagyobb bátorsággal le térddepült, és a szemeit bekötőnek mondotta, adja ide az úr majd én be kötöm magamnak, mi mivel nem engedtetett monda: Édes úr, jól kösse be, hogy ne lássak, ez után mondván velem együtt: Uram Jézus Krisztus a' te kezeidben ajánlom lelkemet, ki múlt e' világból, örök béke

poraira, ezeket midőn lelki esmére- tessén tudtára adom, magamat buzgó imádságaiban ajánlom. Írárm Pestben Én Áts Benjámin sk. Szt Ferenczi Hit Szónok December Hónak 7én 852.”

Dr. Barna Gábor etnográfus,
ny. egyetemi tanár

1857-es Sterio kép másolatát avatták Kiskunhalas főutcáján

Sterio Károly festőművész 1857-ben négy jászkunsági városról készített életképet. A Jászszágban Jászberény, a Nagykunságban Karcag, a Kiskun- ságban Félégyháza és Halas ábrázolá- sai kerültek a sorozatba. Ferenc József császár és Erzsébet császárné az 1857 májusi jászberényi látogatásuk alkal- mával kapták ajándékba a négy szó- ban forgó akvarellt. Ezek a színes ké- pek ma is megtalálhatók a bécsi városi múzeum Hermész-villa épületében. Sterio Károly *Menet az egyházba Hala- son* című alkotása ünnepelőbe öltözött halasi reformátusokat ábrázol, amint gyülekeznek templomuk előtt, hogy istentiszteletre menjenek. A képen még a református templom, a kapi- tányi lak épülete, a piros cserepes és emeletes klasszicista városháza, a vá- rosi vendéglő és a református iskola látható. A kiskunhalasi Rotary Klub elhatá- rozta, hogy a nagyközönség számára bemutatja a majdnem 170 éve készült

művet. A megvalósításban oroszlán- részt vállalt Rékasiné dr. Oláh Gizella klubtag. A tűzzománcból készült má- solatot egy fém állványra helyezték kb. arra a helyre, ahol Sterio festette művét.

A Sterio kép a kiskunhalasi református templom előtt
Fotó: Szakál Aurél

2024. október 29-én került sor az avatásra a Szilády Áron utca 5. számú épület előtt. Fülöp Róbert polgármes- ter, Bocskorás Bertalan református elnök-lelkész és Szakál Aurél rotary elnök köszöntő szavai után Rékasiné dr. Oláh Gizella adta át az új halasi látványosságot. Az ünnepségen köz- reműködött a Halasi Concert Band. A Rotary Klub Kiskunhalas munkáját a Sterio tűzzománc kép megvalósítá- sában önzetlenül támogatta a szanki Tooltechnik Kft.

Szakál Aurél etnográfus,
ny. múzeumigazgató

Petőfi emlékező levél Bankós Károlytól, a kunszentmiklósi jó baráttól (Ez a levél első közlése)

„Aki keres, az talál!”- tartja a közmondás. Életem során, mintegy hetven esztendő alatt mindig kerestem valamit, és valamit mindig találtam is. Ernst Lajos és Vasberényi Géza Petőfi kultuszgyűjteményei után mára felzárkóztam harmadikként erre az izgalmas szakterületre. Gyűjteményem hatezer különleges darabját értékelve a magyar állam 257 millió forintot küldött Kunszentmiklósról egy vadonatúj „Petőfi Emlékház” építésére, mely folyamatban van.

Bankós Károly

Lehet-e még Petőfi életét, létezését követve eddig ismeretlen adalékokra, tárgyakra, összefüggésekre bukkanni? Bízvást kijelenthetem, hogy igen, lehet.

Az 1970-es években Dunavécsén meglátogattam Vasberényi Gézát, a jó értelemben mondott megszállott Petőfi kultuszgyűjtőt. Hatalmas és értékes gyűjteményét látva a témakör bűvöletébe kerültem.

Géza bácsi megtudván, hogy kunszentmiklósi vagyok, kezembe adott egy megsárgult levelet. Bankós Ká-

Petőfi Sándor

roly Petőfi talán első és haláláig hű barátja írta a Vasárnapi Újság szerkesztőségébe 1901 decemberében. Úgy tudom, hogy leközlése nem történt meg, így most a levél teljes leközlését tartom helyénvalónak. 50 esztendővel azután, hogy lemásoltam azt Dunavécsén.

Mit is tudhatunk meg ebből a levélből?

Először is, hogy Petőfi és Szendrey Júlia a legnagyobb boldogságban éltek, szemben a velük nem szimpatizáló, rosszindulatú adatközlők véleményével.

Másodszor: Sándor eltűnésekor Júlia valóban komolyan barátkozott az öngyilkosság gondolatával.

Harmadszor: A jogász Bankós Károly vegyszerekkel is kísérletezett, tőle érdeklődött Júlia a halálos mérgeket illetően.

Negyedszer: A Kunszentmiklóson 1845-ben írt „Búcsú Kunszentmiklóstól” című költeményében leírt barátságos „közlakomán” igen sok jó barátja volt jelen, de többen hamiskásan emlékeztek az akkor történetekről.

Ötödször: A versben leírt „szentmiklós rózsája” megtisztelő címre több, egyébként igen szemrevaló helybéli leány aspirált, de Bankós Károly sze-

rint ez a rózsaszál nagy valószínűséggel a csodaszép Baky Krisztina, vagyis „Tinike” lehetett.

Hatodszor: 1901. december 1-jén Kunszentmiklóson emléktáblát avattak Petőfi emlékezetére, ami ma már nincs meg, nem is tudjuk hol volt, és mit tartalmazott.

Mikor először olvastam Bankós levelét, nagy hatással volt rám, hiszen visszarepített abba a korba, mikor Petőfi és Bankós együtt sétáltak a Bakér mentén, ahol én most lakom.

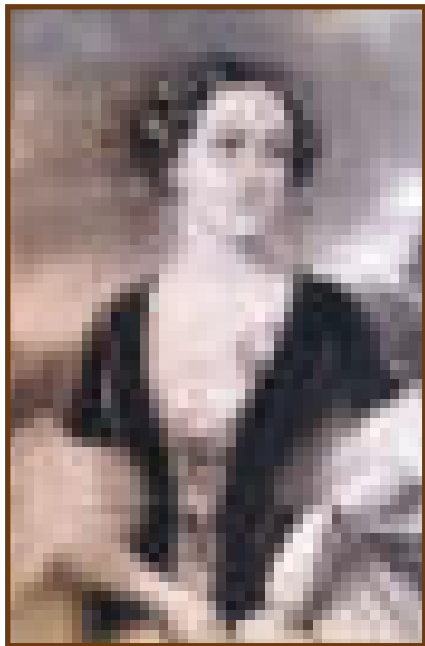
Itt írta a költő a „Megy a juhász számaron”, a „Pusztán születtem” és a „Búcsú Kunszentmiklóstól” című verseit. Itt szerzett élményei alapján írta a „Legenda” és a „Csaplárosné a betyárt szerette” című költeményeit is.

Bankós Károly levele

Kérem a kedves olvasót, hogy ne ítélkezzen Bankós Károly szövegében előforduló ékezetelmaradások, mai szabályoktól eltérő szóhasználatok, stílus miatt. 1901-ben Bankós már a 80. életéhez közeledett. Művelt jogászmber volt, korának meghatározó intellektusa, de a kor őt sem kímélte.

Nem igazán tartozik a tárgyhoz, de megjegyzem, hogy a fülöpszállási származású Bankós jurátuskardját egyik leszármazottja elhozta gyűjte-

Baky Krisztina, „Tinike”

ményembe. Talán használta is a délvidéki harcokban a szerbek ellen. Emlékezzünk hát a két nagyszerű ember örök barátságára.

Székely Gábor Attila
helytörténeti kutató

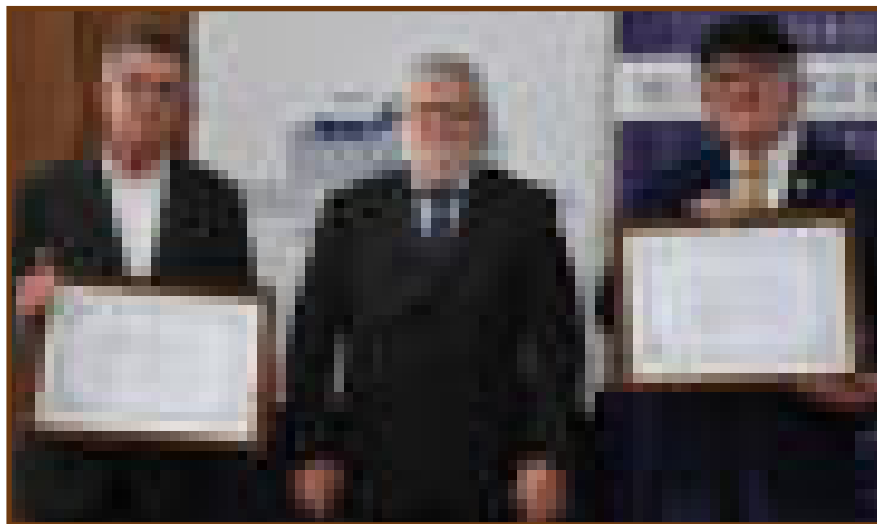
Elismerések a Jászságban...

A Jászsági Menedzser Klub Egyesület az idei évben már VI. alkalommal rendezte meg a Jászsági Gazdasági és Fejlesztési Konferenciát Jászberényben az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Jászberényi Campusának Dísztermében. A tanácskozás egyedüli, de fontos témaköre a Mérnökképzés a Jászságban címmel október 18-án került megtartásra. Dr. Rédei István elnök a konferencia zárása előtt a Jászsági Menedzser Klub Egyesület bekeretezett Díszoklevelét a Fényszaruiak Baráti Egyesülete (FÉBE), Jászfényszaru és a Jászok Egyesülete, Budapest elnökeinek adta át, melyet Tóth Tibor és dr. Dobos László vett át. A két civilszervezet a Jászság érdekében végzett több mint háromévtizedes munkájával érdemelte ki a menedzserek elismerését.

A Fényszaruiak Baráti Egyesületének meghívására 2024. november 22-én (pénteken) a Városháza dísztermében dr. Dobos László közgazdász-szo-

ciológus, a Jászok Egyesületének elnöke, „A Jászságért” Alapítvány alapító kurátora a *Jászok a magyar nemzettudatban* címmel nagy érdeklődés mellett tartott előadást. A Városi Énekkar előadása után a „A Jászságért” Alapítvány nevében a **Jászsági Civil Vándordíjat** adta át a FÉBE-nek, amelyet az egyesület

tése, felújítása tíz esetben valósult meg. Kiadványaik is nagyban a kulturális örökség megőrzését, terjesztését, bemutatását szolgálta. Három jászsági, és 16 helyi kiadványt jelentettek meg. 19 képeslapot, egy-egy fotós, zenei és verses CD-t, és nyolc 42 mm átmérőjű érmet adott ki. Ezek költségét nagyrészt saját forrásból és gyűjtött adományokból, va-

Dr. Dobos László, Dr. Rédei István és Tóth Tibor

Fotó: Pesti József

alapító elnöke, Tóth Tibor vett át. A laudációban elhangzott: „A kulturális örökség megóvására, újak létesítésére kiemelt figyelmet és jelentős összeget fordított az egyesület és alapítványa. Működése alatt három emlékművet, tizenhárom emléktáblát, ebből dombozmű és arcplasztikával ellátott öt. Egyházi tárgyú emléket (kereszték, szobor, kápolnai kriptá, templomi orgona, templomtorony) neves helyi személyek síremlékének, emléktáblájának megmen-

telamint pályázatból valósította meg...” A díjat az alapítvány 2010-ben alapította. A FÉBE a 15. jászsági civilszervezet, aki pályázat alapján megkapta a díjat és a velejáró 200.000 Ft-ot. A pénzjutalmat Kiss József (1924-1989) helytörténeti kutató, tanár születésének centenáriumi ünnepség megrendezésének költségéhez használta fel.

tóti

Dr. Dobos László és Tóth Tibor a Civil Vándordíj átadásán

Fotó: Glonczy Rudolf

150 éve a tudomány, a közművelődés és a hagyományőrzés szolgálatában

1874-ben, Jászberényben még nem voltak kövezett utak, de járdák sem. Sáros időben a járőhelyeket ízicszár-
ral, szalmával borították le, hogy a la-
kosok közlekedni tudjanak a főtéren
vagy a zegugos utcák között. Bizony
sok mindenre lett volna szüksége
a városnak ebben az időben, s ők
mégis egy múzeumot alapítottak,
hogy a történelmi relikviákat össze-
gyűjtsék és az utókor számára méltó
módon megőrizték.

**Sipo Orbán a Jász Múzeum alapítója,
Németh Kelemen festménye**

1873-ban, amikor **Sipo Orbán** helyet-
tes polgármester felvetette a gondola-
tát a múzeum létesítésének, a városi
tanács tagjai egy emberként álltak
a nemes ügy mellé. Jászberény város
tanácsa 1873. március 8-án tartott ta-
nácsülésén a 931-es számú végzésében
kimondta a városi múzeum létreho-
zását, s annak megszervezésével a ja-
vaslat tévő Sipo Orbánt bízta meg,
aki kéthét múltával, március 29-én
részletes jelentést adott a múzeum
felállításáról. Előterjesztését a követ-
kező gondolatokkal kezdte: „*En e meg-
bízatásnak annyival inkább sietek eleget
tenni, mert úgy vagyok meggyőződve,
hogy ez intézmény létrehozása...szere-
tett városunk erkölcsi hitelét, tekinté-
lyét emelendi és a közművelődési érzéket
fokozza...Úgy gondolom, nincs senki...*

*aki ne akarná az ismeretek terjeszté-
sével a közszellem erős alapját letenni,
s ne akarná városunkat a művelt váro-
sok színvonalára emelni.*”

A tanács a városháza alsó melléképü-
letének (az egykori lóistálló) egyik
szobáját jelölte ki a múzeum számá-
ra, s egyidejűleg megalakította a Mú-
zeumi Bizottságot, amelynek elnöke
Pethes József tanácsnok lett, tagjai:
*Bartsik Márton, Bathó Endre, Scopián
Sándor és Sipos Orbán.* A bizottság
feladatául jelölték ki, hogy „*a kezdet
nehézségei mellett, egész eréllyel és oda-
adással működni igyekezzenek és külö-
nösen lelkes közönségünket illő tárgyak
kegyes adományozására buzdítani szí-
veskedjenek.*”

**Ozoróczky János jegyző,
a Jász Múzeum első őre**

S aztán olyan dolgot cselekedtek őse-
ink, ami ma szinte lehetetlenség vol-
na. 1874. december 26-án, karácsony
másnapján adták át a Jász Múzeumot
a nagyközönségnek. Az avatás nap-
ján a városháza nagyterme zsúfolásig
megtelt, s már ez önmagában is ér-
zékelte, a jászoknak fontos a mú-
zeum. Ez az érzés és az ebből fakadó
segítőkészség azóta is folyamatosan
kíséri a múzeumot, sokszor átsegítve
általa az intézményt az akadályokon
és a nehézségeken.

Az alapítás óta eltelt másfélszáz év.
Igen nagy idő még egy intézmény éle-
tében is. Ha visszatekintünk az eltelt
évtizedekre, és számadást készítünk,

feltárul előttünk a Jász Múzeum
küzdelmes, de eredményekben gaz-
dag múltja. A 150 év alatt 17 igazga-
tó munkássága alakította, formálta
a múzeum profilját, s határozta meg
működésének irányát.

Az alapításkor létrehozott **Múzeumi
Bizottság** a múzeum első őrének **Ozo-
róczky János** jegyző, levéltárnokot
választotta meg, aki hangya szorga-
lommal vetette bele magát a gyűjtő-
munkába. Felhívást intézett a Jászkun
Kerületekhez, a jász településekhez,
az ország főpapjaihoz és nagyuraihoz
a múzeum támogatása végett. De-
cember elején meg is érkeztek az első
adományok, amelyről nagy örömmel
számolt be Ozoróczky János.

Az adományozók között első helyen
szerepelt Jászberény városa, aki a kö-
vetkező történelmi ereklyéket adta át
megőrzésre: A Lehel-kürtöt kötőjével,
Rákóczi ládáját, Szentkirályi Móric
aranytollát, a Nádor huszárezred ala-
kulási zászlaját, régi írásokat 1213-tól
1797-ig, valamint a török levelek ma-
gyar fordítását. (A török levelek ebben
az időben nem voltak Jászberényben.)
Az első tárgyi adományokat a város
mellett Ozoróczky János, Bartsik
Márton, Bathó Endre, Sipos Orbán,
Bender Miklós, Gúgi Ferenc és Hege-
düs Nándor adták, míg gróf Szapáry
Gyula belügyminiszter 10 forintot,
Roskoványi Ágoston nyitrai püspök
5 forintot küldött a múzeumi munka
megsegítésére. A Jászkun Kerületek
ugyancsak támogatásukról biztosítot-
ták az intézményt.

1876. június 19-én a király szentesítet-
te a 33. t.c-t, amely kimondta a Jász-
kun Hármaskerület megszűnését, és
a kerületeket az újonnan kialakított
vármegyékbe (Jász-Nagykun-Szol-
nok, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Csong-
rád) tagozta be. A Jászkun Kerületek
ezen a napon tartották meg utolsó
közgyűlésüket Jászberényben, ahol
határozatot hoztak a kerületi oklevél-
tár, a történelmi zászlók (a jász-kun
lovas önkéntesek 7 éves háborúban,
valamint az I. Napóleon által vezetett
francia hadsereg elleni hadjárat alkal-
mával használt zászlói, a redemptios
zászló, az I. II. és III. Nádor Huszá-
rezred zászlói és az Erzsébet királynő
által adományozott zászló), különféle
pénzermék, pecsétnyomók és a há-
rom kulccsal záródó hármaskerületi
vasláda múzeum részére történő át-
adásáról.

1877-től **ifj. Szabó József** aljegyző vezetésével folytatódott a munka. Az ő vezetésével nyílt meg az első múzeumi kiállítás 1878. január 6-án a Jászkun Kerületek egykori székházának emeletén, majd 1879. július 24-én a múzeum épületében, a városháza lóistállójában, amely kezdetben csak nyári időszakban vásár- és ünnepnapokon, később pedig már hétköznapi napokon is látogatható volt. A kiállítási termek őrzését a múzeumi bizottság tagjai vállalták magukra.

Bathó Endre főjegyző, múzeumőr

1981-től **Bathó Endre** városi főjegyző vette át a múzeumőri teendőket. Az ő működése alatt látogatott a múzeumba Káldy Gyula, a Magyar Királyi Operaház igazgatója Beck Péter tárogató művésszel együtt, hogy a híres Jászkürtöt megszólaltassák. 1896-ban ugyancsak ő adott engedélyt, hogy a kürtöt Budapestre szállítsák és a millenniumi kiállításon az Aranybulla mellett, közszemlére tegyék, mint Magyarország egyik legnevezetesebb látnivalóját. Bathó Endre váratlan halálával lezárult a múzeum első 25 éve.

1899-ben **Almásy Árpád** rendőrkapitány került a múzeum élére, s ekkor költöztették át a gyűjteményt az egykori Jászkürt Fogadó épületébe, amely akkor Rendőrkapitányságként funkcionált. Jól mutatja a múzeum 19. század végi anyagi helyzetét az a tény is, hogy a Franklin Társulat által kiadott *A magyar viseletek története* című könyvet csak három éves részletfizetéssel tudta megvásárolni. A város polgárai azonban továbbra is számos értékes tárgyat, dokumentumot aján-

dékoztak a múzeumnak. A szakmai munka végzésre ekkor került a múzeumba, mint alkalmazott, **Hild Viktor** régiségkutató, aki azonnal megkezdte az értékes gyűjtemény nyilvántartását, leltározását, de mellette régészeti kutatásokat is kezdett. A magyar régészet számára a Jászság Hild Viktor munkássága révén vált ismertté.

Hild Viktor régiségkutató, a Jász Múzeum első szakmai munkatársa

1902 és 1913 között **Almásy Antal** városi főjegyző irányította a múzeumot, de a szakmai munkát továbbra is Hild Viktor végezte, „akinek máig is meglévő mintaszerű leltári és egyéb feljegyzései mutatják, hogy nemcsak érzelme volt a múzeumi munkához, de nagy szeretettel is végezte”.

1913 májusában **Banner János** helybeli főgimnáziumi tanár, régész vette kezébe a múzeum vezetését, aki amolyan „gyütt-ment”-ként csöppent a redemptus jászok világába. Munkássága új korszakot nyitott az intézmény életében: megalapozta a gyűjtemények korszerű nyilvántartási rendjét, a gyűjtőkört kiterjesztette a néprajza is, s kezdettől fogva arra törekedett, hogy a Jász Múzeum valóban a Jászságé legyen. Az ő idejében költözött át a gyűjtemény a városháza újonnan épített, Táncsics Mihály utcai szárnyának első emeletére. Elérte, hogy a város minden évben meghatározott összeget biztosítson a múzeum számára, amelyhez hasonló összegű állami segítyt szerzett, ezzel voltaképpen megteremtette a múzeum anyagi hátterét.

Mint a múzeum vezetőjének egyik legfontosabb feladata volt a Jászkürt

megóvása, őrzése. Banner számára kicsit sok volt az ún. jász öntudat lépten-nyomon megnyilvánuló formája. Nem igazán értette azt sem, minek az a sok felhajtás a kürt körül. Számára ugyanolyan múzeumi tárgy volt, mint a többi, érzelmileg nem kötődött hozzá, mint a jászok. Sokszor úgy érezte, és ennek nem egyszer hangot is adott, hogy ő tulajdonképpen nem is a múzeum, hanem a Jászkürt őre, s annak szolgálatában áll. Úgy vélekedett, hogy a város egyedül a kürt miatt tartja fenn a múzeumot.

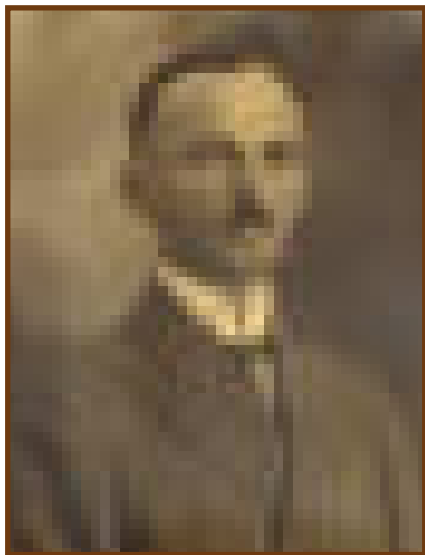

Banner János gimnáziumi tanár, múzeumőr

1919 márciusában, a szolnoki csata után szükségessé vált a múzeumi értékek, így a kürt biztonságba helyezése is. Banner János összeszövetkezve a város levéltárát kezelő Muhoray Zoltán aljegyzővel, a levéltárban, rejtette el a kürtöt. Az szeptember végéig ott is maradt, bár a román katonák mind egyre keresték a múzeumot, mivel a feliratát már korábban leszedték róla, így senki sem találta meg. Ennek köszönhetően – a már régebben elvitt fegyverek kivételével – minden tárgy hiánytalanul megmaradt a múzeumban. Amikor 1919 októberében Horthy Miklós Jászberénybe látogatott, Friedvalszky Ferenc polgármester átkérte a kürtöt az irodájába, hogy a jeles vendégeknek megmutathassa. Banner János a polgármester szobájában a kürtöt írás ellenében átadta, majd a fogadás után visszament érte.

A Jász Múzeum Banner János vezetésével sorakozott fel a komolyan számon tartott magyar múzeumok közé.

Banner további terveinek és elképzeléseinek 1919-ben az ellene felhozott alaptalan vádak vetettek véget. 1920 áprilisában megvált a Jász Múzeumtól, hivatalosan Szegedre helyezték. Távozása után mintegy másfél évig **Szele Ambró** helybeli földbirtokos lett az utód, kinek működése csak abban merült ki, hogy a gyűjteményt az érdeklődőknek megmutatta.

Simonyi Gyula gimnáziumi tanár, múzeumőr

1923-ban **Simonyi Gyula** gimnáziumi tanár, jó nevű archeológust kérte fel a város a múzeum vezetésére, de nagy lelkesedéssel indított munkálkodásának váratlan halála véget vetett. Működése során jelentős gyarapodást jelentett a múzeum számára a jászapáti gimnáziumi gyűjtemény megmentett tárgyainak megszerzése. A gyűjteményt a gimnázium korábbi

igazgatója, **Haugh Béla** állította össze, de távozása után meglehetősen mostoha sorsra jutott.

Új kiállítást rendezett, amelyhez tárglokat a Néprajzi Múzeumtól kaptak. Az első teremben a régészeti anyagot és az éremgyűjteményt mutatták be, a második teremben a képtár kapott helyet, míg a harmadik teremben a néprajzi tárgyakat állították ki. A múzeum ismét megnyitotta hát kapuit a látogatók előtt, s júliusig minden vasárnap díjtalanul látogathatták. Télen a hideg és a fűtés hiánya miatt azonban zárva tartott.

Simonyi Gyula 1926. január 6-án váratlanul meghalt. Helyébe 1926. március 11-én **Réz Kálmán** ny. plébános, képesített archeológus került, aki rendkívül népszerű igazgatója volt a Jász Múzeumnak. Szót értett a város vezetőivel és a lakossággal egyaránt. Működése alatt került át a múzeum gyűjteménye a városháza udvarán akkor már üresen álló, dór oszlopos, boltíves, egykori lóistálló épületébe. Szerencsés módon bontakozott ki körülötte egy lelkes kutatógárda is, akiknek munkássága új korszakot nyitott a helytörténeti kutatások terén.

E csoportban találjuk **Komáromy József** városi tisztviselőt, okleveles grafikust, aki 1929-ben beindítja a Jászság című lapot, de rendszeresen jelentek meg helytörténeti írásai a Jász Hírlap hasábjain is. A kutatógárdához tartozik még **Blénessy János**, **Porteleki (Prückler) József** és **Németh Ferenc**, kiknek neve az 1930-as években elválaszthatatlanul kapcsolódik

a múzeum munkájához. **Blénessy János** tanár, a városi levéltár anyagának módszeres kutatása révén sok hasznos adattal gazdagította várostörténeti ismereteinket. Rendszeresen publikált a helyi sajtóban, s önálló füzetekben megjelent írásai ma is sokat forgatott adatforrások. **Porteleki József** bankigazgatósági tag, magas színvonalú egyéni kutatómunkája mellett anyagi támogatásával is segítette a múzeum ügyét. Egyedülálló jászkunsági könyvgyűjteményével, amelyet ma a Jász Múzeum őriz, megalapozta a Jászsággal kapcsolatos kutatómunka helyi feltételeit. A csoportban jelentős szervezőmunkát fejtett ki dr. **Németh Ferenc** ügyvéd, aki a város társadalmának változásait kísérte élénk figyelemmel. E kutatógárda legmarandóbb alkotása az a két múzeumi évkönyv (1937, 1943), amelyet saját anyagi erejükből valósítottak meg. **Réz Kálmán** komoly erőfeszítéseket tett a Jászkürt vagy más néven **Lehel kürtje** népszerűsítése érdekében is. **Réz Kálmán**, aki úgy tartotta, „*hogya szakadatlan önművelésen kívül a Jász Múzeum vezetéséhez elsősorban szeretet és kifejezetten jász lélek kell,*” húsz éves eredményes munkálkodásával elérte, hogy az intézmény az országos múzeumügy vérkeringésébe került.

Blénessy János tanítóképző intézeti tanár, múzeumigazgató

1947. június 15-től **Blénessy János** tanítóképző intézeti tanár vette át a múzeum vezetését.

Blénessy már korábban is kapcsolatban állt a múzeummal, így nem volt számára ismeretlen a reá váró feladat. 1947 őszén a kultusz kormányzat

Réz Kálmán múzeumigazgató, kezében a Jászkürttel

elhatározta a megfelelő anyagi támogatás nélkül maradt vidéki gyűjtemények államosítását. Október 25-én került sor az első egyeztető tárgyalásra a város, a minisztérium és a múzeum képviselői között. Az előkészített egyezmény szerint az eddigi gyűjtemény a begyűjtendő anyaggal együtt továbbra is a város tulajdonában maradna, amely magára vállalja a dologi kiadások finanszírozását, míg a személyi kiadások a minisztériumot terhelik. Jászberény városa 1947-ben 5000 forintot irányzott elő a dologi kiadások fedezésére.

Ugyanebben az évben szedték elő az 1944-ben elrejtett múzeumi kincseket, köztük a Lehel kürtjét is, amely a nedves helyen való tárolástól meglehetősen rossz állapotba került. Blénessy János a Nemzeti Múzeumtól kért segítséget, ahol Bakky Győző restaurátor ingyen vállalta a kürt megtisztítását.

Komáromy József hírlapíró, múzeumigazgató

1950 után végérvényesen állami tulajdonba került az intézmény, s a főhatóság gondoskodott arról is, hogy megfelelő szakvégtettséggel rendelkező muzeológus kezelje a gyűjteményt. Blénessytől 1950. szeptember 16-án **Komáromy József** hírlapíró vette át egy esztendőre a múzeum vezetését 1000 forint fizetéssel, és 1951-ben elkészítette a múzeum első állandó régészeti és várostörténeti kiállítását. Ebben az időszakban a városi levéltár még mindig a múzeum épületében van, de nincsen kinevezett kezelője, ezért a szakszerű rendezéssel Blénessy

A Jász Múzeum első állandó kiállítása 1951-ben

János bízzák meg, de a kulcsot a múzeum igazgatója őrzi.

Komáromy József egyéves működése alatt elsősorban a helytörténeti gyűjteményt gyarapította. Ekkor került a múzeum gyűjteményébe az alattányi földbirtokos, Maár Tóth Lajos anyaga (bár ez később visszakerült a tulajdonosához), az Ipartestület relikviái, Pazár Zoltán, a jászberényi Tanítóképző Intézet tanára numizmatikai gyűjteménye, valamint a Néprajzi Múzeumból a millenniumi jász-ház bútortárgya is, amely 1962-ben végérvényesen a törzanyag része lett.

1951-ben Komáromy javaslatot tesz a múzeum elnevezésére. Több névváltozat kerül szóba: Állami Jász Múzeum, Gyárfás István Múzeum, míg végül a korábbi Jász Múzeum elnevezés mellett döntenek, arra hivatkozva, *„hogy a szétszórt tanyai parasztság... meggyökeresedett nevű múzeuma iránt nagyobb a bizalma, különösen, ha abban a jász-szó benne van, méginkább az övének érzi”*.

1952. január 8-án Komáromy József átadta a múzeumot az új vezetőnek, **Csalog József** régésznek. Voltaképpen ő az első igazán szakképzett igazgatója a Jász Múzeumnak. Csalog komoly régészeti terepbejárásokat végzett a Jászság területén: kereste az elpusztult Boldogháza falu helyét, amely területen másfél kilós éremleletet talált a település végpusztulása idejéből, 1592-ből. Megvizsgálta a Jászberény határában álló halmok

egy részét, valamint a jákóhalmi kelta temető és az elpusztult Ágó falu helyét, s megakadályozta a jász dózsai Kápolna-halom szétrombolását. 1953-ban ásatást végzett a Jászberény melletti Borsóhalmán, ahol egy rézkori temetőt, míg Szent Pál-halmon egy 10–11. századi temetőt tárt fel. Csalog József szorgalmazta a néprajzi gyűjtés beindítását, felvetette a jász képtár kialakításának gondolatát, nagy gondot fordított a múzeum iskolások közötti népszerűsítésére, és szívügyének tekintette a város műemlékeinek védelmét is. 1953 márciusában a fogházban folyó építkezéseknél ő akadályozta meg, hogy a Jászkun Kerületi Székház orom- és kerti díseit, mint kőanyagot

Csalog József régész, múzeumigazgató

beépítsék. A felbecsülhetetlen értékű rokokó szobrokat ideiglenesen a múzeum kertjében helyezte el.

*Erdész Sándor néprajzos,
múzeumigazgató*

Csalog József négy évig munkálkodott a Jász Múzeum élén, majd 1954 júniusában Szentesre távozott, és helyét **Erdész Sándor** néprajzkutató vette át, aki főként a múzeum néprajzi profilját erősítette hároméves működése alatt. Komoly gyűjtéseket (népdal, népmese, viselet, kismesterségek) végzett a Jászság településein, s gyűjtőútjai révén jelentősen szaporodott elsősorban a jász viseletre, valamint a fazekas mesterségre vonatkozó tárgyi anyag.

Erdész Sándor tevékenyen részt vett a város közéletében is. Közreműködésével 1955. április 28-án Műemléki Bizottságot alakítottak a város történelmi nevezetességeinek megismerése céljából. E bizottság egészen az 1980-as évek végéig működött Jászberényben. Ő vetette fel először a *Jász Népi Együttes* megalakításának gondolatát, amely együttes az 1950-es évek derekán meg is alakult, majd rövid működés után megszűnt.

Erdész Sándor jászberényi működésének az 1956-os forradalom leverését követő megtorlás vetett véget. A helyi eseményekben való részvételéért 1957-ben hat hónapon át vizsgálati fogoly volt Budapesten, a Fő utcai katonai börtönben. Szabadulása után a nyíregyházi Jósza András Múzeumba került, ahol a Sóstói Falumúzeum igazgatójaként nyugdíjazásáig dolgozott.

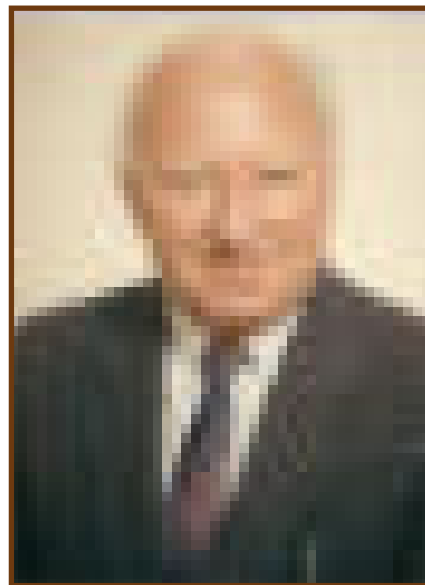

*Halmos István népzenekutató,
múzeumigazgató*

Erdész Sándor távozása után egy esztendeig **Halmos István** népzenekutató vezette a múzeumot, majd ő is Nyíregyházára került.

1958. augusztus 4-től egy friss diplomás turai fiatalember, **Tóth János** történész-néprajzos került a jászok múzeuma élére, kinek 35 éves igazgatói munkássága meghatározó szerepet játszott az intézmény életében. 1962-ben a Jász Múzeum a Szolnok Megyei Múzeumi Szervezet kötelékébe került, s mindez megszabta a további lehetőségek és fejlődés irá-

nyát. Tóth János hosszú működése alatt kialakította a múzeum határozottabb profilját, ezért különösen nagy gondot fordított a helytörténeti

*Tóth János történész-néprajzos,
múzeumigazgató*

és néprajzi gyűjtemény gyarapítására, de új gyűjtemény-együtteseket is létrehozott (történeti dokumentáció, ipartörténeti, természettudományi). Két állandó és számos időszakos kiállítást rendezett, s fontosnak tartotta a közművelődési rendezvények szervezését is. 1967-ben útjára indította az azóta is megjelenő *Jászsági Füzetek*

Részlet az 1963-as állandó kiállításból

című kiadványsorozatot. Igazgatósága idején jelentős módon bővült a múzeum épülete (egykori Zöldkereszt épülete, Szelei úti tanyai raktár) és gyűjteményi anyaga.

Tóth János igazgatósága idején, 1980-ban kezdte meg dr. Selmeczi László régész a török időkben elpusztult Négyszállás jász település régészeti feltárását. A mintegy tíz éven át tartó

Hortiné dr. Bathó Edit néprajzkutatót bízták meg, és nevezték ki e nagy múltú intézmény igazgatójának. Az irányítása alatt eltelt időszakot komoly épület-felújítások (1994, 1995, 1996, 2010, 2019, 2020, 2021, 2022), épületbővítések (Szent Imre herceg úti gyűjteményi raktár, gyűjteményi látványtár és oktató terem) és szakmai eredmények fémjelzik.

Részlet a Jász Múzeum 1975-ben készült állandó kiállításából
Fotó: Faragó László

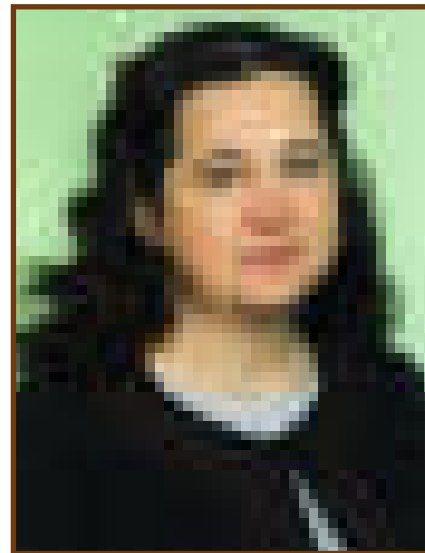
ásatás eredményei rendkívüli jelentőséggel bírnak a jászok magyarországi letelepedésére vonatkozóan.

Tóth János nevéhez fűződik a jászok közvetlen rokonaival, a Kaukázusban élő oszétekkel való kapcsolat kialakítása is. Az 1970-es évek közepétől rendszeresen levelezett oszét, orosz kutatókkal (Abajev, Kuznyecov, Kalojev), akik többször is látogatást tettek a magyarországi alánoknál. A Jász Múzeum kezdettől fogva a kibontakozó jász-oszét tudományos és kulturális kapcsolat fő bázishelyeként szerepelt.

Tóth János működése, szakértelme és múzeum iránti szeretete révén a Jász Múzeum az országos érdeklődés középpontjába került. Múzeumszervező és tudományos munkásságát Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért Díjjal ismerték el, Jászberény Városa Pro Urbe Díjjal tisztelte meg, szülővárosa, Tura pedig díszpolgárává választotta.

Tóth János nyugdíjba vonulása után, 1994-ben, az 1977-től népművelőként, majd muzeológusként ott dolgozó

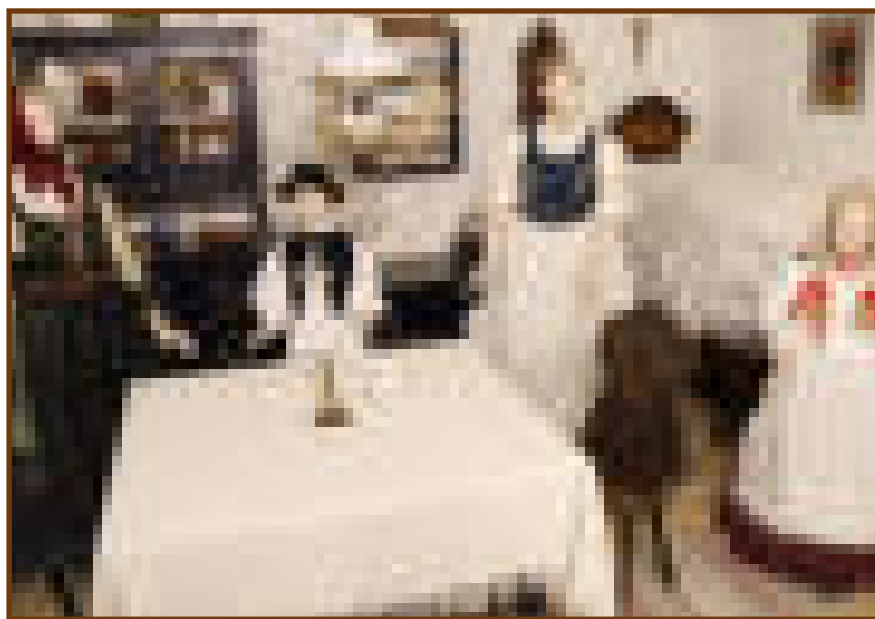
Működése alatt, 1997-ben készült el a múzeum új állandó kiállítása, az *Élet a jászok földjén*, de mellette minden évben nagy érdeklődésre számot tartó időszak kiállításokat is szerveztek

Hortiné dr. Bathó Edit etnográfus, múzeumigazgató
Fotó: Baráth Károly

(Adj békét, Uram! – A vallás a jászok életében (2001), A Jászság népviselete (2002), A Lehel-kürt és kultusza (2005), A gombok világa, A hatvanas évek mozija (2006), A terített asztal örömei (2008), A mesterségek dicsérete (2009), A nagyszüleink iskolája (2009), Üzenet a múltból – A jászberényi kriptaleletek (2011), A jász hímzés a 21. században (2012), „Kimegyek a doberdói harctérre...” A jászok az I. világháborúban (2013), A lilomos zászló a Jászkürt árnyékában – A jászberényi cserkészmozgalom 90 éve (2014) stb.

Igazgatósága alatt a tudományos munka (kutatások, konferenciák, ki-

Részlet a Jász Múzeum 1998-ban készült állandó kiállításából
Fotó: Bugyi Gábor

adványok, előadások) mellett a múzeum tevékenységében nagy hangsúlyt kapott a közművelődési (Múzeumi Esték, Zenés Múzeumi Esték, történelmi játszóház, múzeumok éjszakája, Luca napi vásár) és a hagyományörző tevékenység (jászkapitány választása, jászok világtalálkozója, Sipos Orbán Gyermek Honismereti Szakkör, Jászsági Hagyományörző Egylet).

A Jász Múzeum szakmai munkájának támogatására 1994-ben létrehozta a Jász Múzeumért Kulturális Alapítványt, és folytatta a Réz Kálmán és Tóth János által elindított kiadványsorozatok (Jászsági Könyvtár, Jászsági Füzetek) megjelentetését. Beinđította a Jászság népművészete című új sorozatot, valamint a jász és kun települések honismereti lapját, a *Redemptiot*, amely immáron a 31. éve az egyik legfontosabb összekötő kapocs az 1876-ban megszüntetett Jász-Kun Hármaskerület (Jászkunország) több vármegyére (Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Pest vármegye, Bács-Kiskun vármegye, Csongrád vármegye) szétesett mai települései között.

A könyvkiadás megsegítésére kialakította a könyvelőfizetői hálózatot a Jászságban és az elszármazott jászok településein.

Nevéhez fűződik a jász viselet 20. századi újjászűtelésének elindítása, a jászsági szűcsbűmzés mintakincs megmentésének segítése, a legújabb kori jászkapitány választásának kezdeményezése, a jász-nagykun- és kiskunkapitányok munkájának szakmai segítése. Komoly szerepet vállalt a jászsági táncélet, népdalok, mesék, mondák összegyűjtésében és közkinccsé tételében.

Múzeumi munkájában kiemelt szerepet kaptak a Jászság művészeti, honismereti és hagyományörző civil közösségei, valamint a jász gyökerekkel bíró települések (Lajosmizse, Jászkarajenő, Jászszentlászló, Kocsér, Kiskunmajsa, Kiskunfélegyháza, Kiskundorozsma, Kunszentmárton, Kocsér, Újireg, Pilisjászfalu). Több évtizedes kapcsolatot ápol a Zeughaus Múzeummal (Vechta, Németország), a Pontivy Kulturális Egyesülettel (Pontivy, Bretagne, Franciaország) és legfőbb mozgatója a jászok Kaukázusban élő oszét rokonaival való kapcsolattartásnak (Vlagyikavkaz, Észak-Oszétia-Alánia, Oroszország). 2008-ban kialakította a Jász Múzeum önkéntes közösségét (25 fő), akik

Az Év Múzeuma Díj elnyerése 1999-ben

Fotó: Faragó László

rendszeresen segítséget nyújtanak a múzeum rendezvényein, és segítik a hétvégi nyitva tartás folyamatosságát. Ugyancsak ebben az évben megalapította a Jászsági Hagyományörző Egyletet, amelynek segítségével a múzeum mindenkor számíthat.

Működése alatt 2016-ban régész muzeológussal gyarapodott a Jász Múzeum szakmai közössége. A rég-

ész szakember állományba helyezése mellett a múzeum korábban lezárt régészeti gyűjteménye újból megnyílhatott, és megkezdődhetett a régészeti feltárások sora.

A Jász Múzeum évtizedek óta meghatározó szerepet játszik Jászberény és a Jászság kulturális életében. Magas szintű tudományos és közművelődési munkájáért 1999-ben kiérdemelte

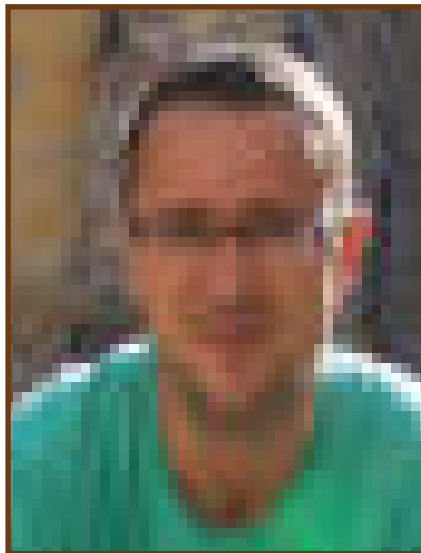

Szögyenyentés a történelmi játszóházban

Fotó: Bugyi Gábor

AZ ÉV MÚZEUMA – 1998 megtisztelő címet, 2021-ben pedig a Poroszlai Ildikó- emléklakett.

Hortiné dr. Bathó Edit több évtizedes múzeumfejlesztő, tudományos, közösegépítő és hagyományörző munkáját az évek során számos helyi, megyei és országos díjjal ismerték el: *Déryné-Emléklakett*, Jászberény (1991), *Pro Urbe Jászberény Díj*, Jászberény (1994), *Podmaniczky Díj*, Cegléd (1997), *Jászberény Város Kultúrájáért Díj*, Jászberény (2000), *Magyar Kultúra Lovagja*, Budapest (2002), *Jász-Nagykun-Szolnok Megye Tudományos Díja*, Szolnok (2002), *A Jászságért Díj*, Pusztamostor (2008), *Jász-Nagykun-Szolnok Megye Európa-Díja*, Szolnok (2009), *Jász-Nagykun-Szolnok megyei Prima Díj*, Szolnok (2010), *Balázs Mester Díj*, Budapest (2011), *A Jászkunság hagyományörzéséért Díj*, Jászberény (2014), *Jászberény Város Díszpolgára*, Jászberény (2015), *Az Őszét Parlament elnökének elismerő oklevele*, Vlagyikavkaz (2016), *Nagy Imre-emléklakett*, Budapest (2017), *Magyar Arany Érdemkereszt* (polgári tagozat), Budapest (2018), *Pro Archivó-Díj*, Szolnok (2019), *Pulszky Ferenc-Díj*, Budapest (2021), *A Honvédelemért Bronz fokozat*, Budapest (2022), *A Jászkunságért Elismerő Oklevél*, Szolnok (2023), *Éri István-díj*, Budapest (2024), *Zsidei Barnabás méhéshzeti szakírói díj*, Jászberény (2024).

**Gulyás András Zoltán régész,
múzeumigazgató**
Fotó: Jakab Gusztáv

Régészeti feltárás Jászfényszaru határában 2018-ban
Fotó: Gulyás András Zoltán

mányörzéséért Díj, Jászberény (2014), *Jászberény Város Díszpolgára*, Jászberény (2015), *Az Őszét Parlament elnökének elismerő oklevele*, Vlagyikavkaz (2016),

Nagy Imre-emléklakett, Budapest (2017), *Magyar Arany Érdemkereszt* (polgári tagozat), Budapest (2018), *Pro Archivó-Díj*, Szolnok (2019), *Pulszky Ferenc-Díj*, Budapest (2021), *A Honvédelemért Bronz fokozat*, Budapest (2022), *A Jászkunságért Elismerő Oklevél*, Szolnok (2023), *Éri István-díj*, Budapest (2024), *Zsidei Barnabás méhéshzeti szakírói díj*, Jászberény (2024).

2023-ban Hortiné dr. Bathó Edit nyugdíjba vonult, a Jász Múzeum vezetését kollégájának, **Gulyás András Zoltán** régésznek adta át, kinek vezetésével új időszak kezdődik az intézmény életében. Szakmai munkájában a régészeti feltárásokat helyezte a középpontba. E munkában továbbra is hangsúlyos szerepet szán a *Jászkakasok* elnevezésű közösségi régész csoportnak, amelynek tagjai már évek óta segítik a Jász Múzeum szakmai tevékenységét.

Jövőbeli terveit illetően kiemelt figyelmet kíván szentelni a digitalizálás folytatásának és széleskörű kibővítésének. A múzeumba bevezettette a szélessávú internetet, amely révén a létrehozandó szakmai adatbázisok közkinccsé válhatnak. Nagyobb teret kíván nyújtani a múzeumpedagógiai foglalkozásoknak, s általuk a fiatal korosztályt szeretné még erőteljesebben bevonni a múzeumba.

150 éves a Jász Múzeum, az ország egyik legrégebben alapított vidéki múzeuma. 150 év, 17 múzeumigazgató és számos munkatárs, kiknek elkötelezett szakmai munkája révén vált közismertté, népszerűvé és elismertté a múltbéli értékek jászsági „őrzőhelye”.

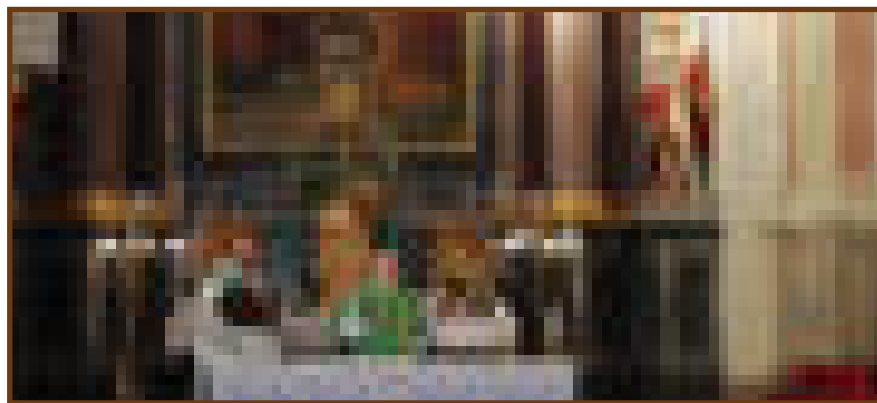
Ha **Sipos Orbán** múzeumalapító tekint az Égből a Jász Múzeumra, minden bizonnyal meglegedetten nyugtázta, hogy jó kezekben hagyta örökségét.

Irisz

150 éves a jászok múzeuma

Egész napos programmal ünnepelte alapításának 150. évfordulóját a jászberényi Jász Múzeum 2024. november 29-én. A Magyar Királyság egyik első múzeumaként 1874 karácsonyán nyílt meg, és mára hazánk egyik legismertebb és legelismertebb vidéki múzeuma. A másfél évszázad alatt az intézmény gyűjteménye páratlan műtárgyakkal gyarapodott. Az utóbbi évek feltárásai, az adományozások eredményeként több egyedülálló és világhírre szert tevő tárgy is a múzeum gyűjteményébe került. Itt található többek között a jászok jelképe, a Jászkürt, vagy közismertebb nevén Lehel-kürtje, melyből a legenda sze-

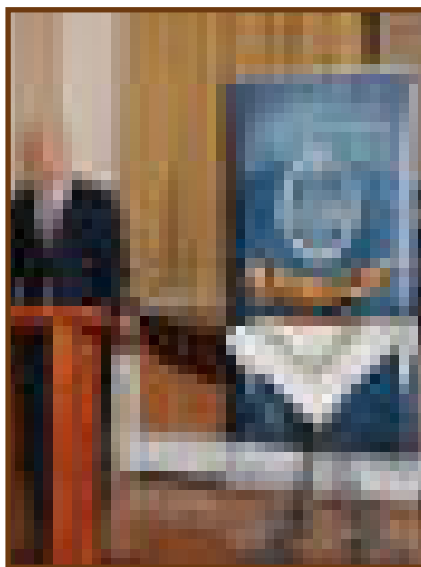
*Szántó József apát úr az ünnepi szentmisét celebrálja,
mellette Varga Kamill ferences szerzetes*

Fotó: Bognár Mária

rint II. Rákóczi Ferenc, József nádor, Ferenc József és felesége, Sisi is ivott. Itt őrzik a világ egyik legrégebbi, és legszebben díszített orvosi eszköz-készletét is.

Az ünnepi megemlékezés hálaadó szentmisével vette kezdetét a Nagybaldogasszony római katolikus főtemplomban. Szántó József plébános, főesperes a 150 éves Jász Múzeum szellemi örökség megőrzésében és továbbadásában meghatározó szerepét méltatta. Mint fogalmazott: „A múzeum a jász történelmi múlt tárgyi emlékeinek gyűjtésében és az utókor számára történő megőrzésben kiemelt fontosságú szerepet tölt be, ezzel is szolgálva a jász öntudat fenntartását és megerősítését”.

A misét követően a Déryné Rendezvényház adott helyszínt a jubileumi ünnepségnek, amelynek nyitányaként

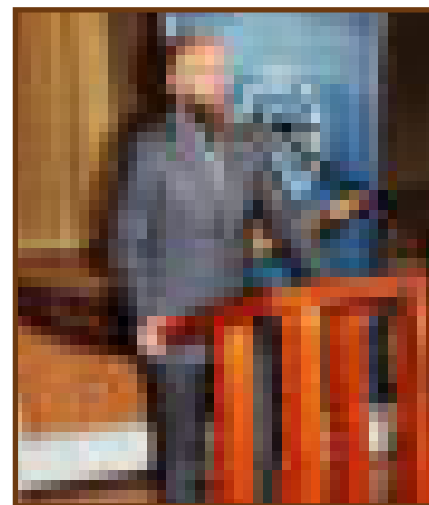
*Dr. Szende László, a minisztérium
Közgyűjteményi főosztályának vezetője*

Fotó: Bognár Mária

felharsant a Jászkürt. **Dr. Szende László**, a Kulturális és Innovációs Minisztérium Közgyűjteményi Főosztályának vezetője rövid történelmi áttekintésében arról szólt, hogy a vidéki települések közül elsők között Jászberényben nyitottak múzeumot. 15 évtized munkája, tapasztalata, kapcsolatai kiváló alapot biztosítanak a folytatásra. A jászok ezalatt megőrizték identitásukat, mint ahogy a Jászság történelmi szimbólumát, a Jászkürtöt is. A Jász Múzeum mindig is jelentős szerepet töltött be a város és a Jászság életében. Felidézte, hogy 1999-ben elnyerte az Év Múzeuma díjat, és az intézményt közel 30 éven át irányító Hortiné dr. Bathó Edit Pulszky Ferenc és Éri István díjban részesült. „150 esztendő! Ünnepejünk, mert a Jász Múzeum méltó erre!” - fogalmazott.

Budai Lóránt, a város polgármestere

szerint a múzeum sokkal több, mint a benne őrzött tárgyak összessége. Sokkal inkább szellemi és kulturális érték, amit meg kell őrizni. Felidézte, hogy sokaknak gyermek- és felnőtt-

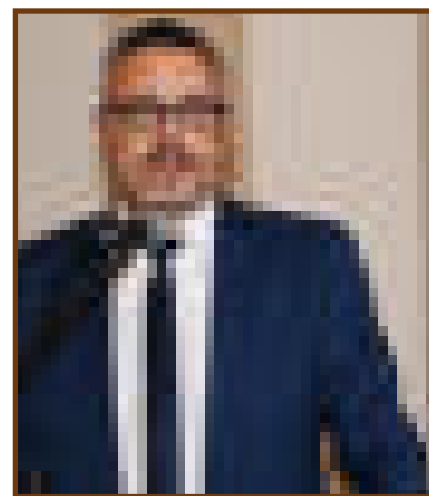

Budai Lóránt polgármester

Fotó: Bognár Mária

kori emlékei kötődnek a Jász Múzeumhoz és az itt található tárgyakhoz. „Akik ma itt vagyunk, mindannyian fogtuk a kezét a múzeumnak”- tette hozzá.

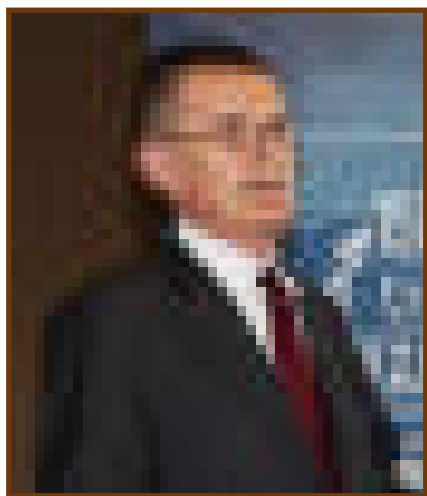
Borbás Zoltán, a JNSZ vármegyei közgyűlés alelnöke kiemelte: A jászoknak az év számos napján van mit ünnepelniük, van mire büszkének lenniük, és a mai nap különösen ilyen. Mindannyiunkban ott munkál ennek a 150 évnek a tudása, az a gondoskodás, ahogy a Jász Múzeum megőrizte a jász értékeket. Nem csupán a tárgyi emlékeket óvták meg, a Jászság mindig is autonóm terület volt olyan

*Borbás Zoltán,
a vármegyei közgyűlés alelnöke*

Fotó: Bognár Mária

értékekkel, amelyek csak a jászokra jellemzők. A legfontosabb érték, hogy ezt az utókornak is tovább tudják adni - mondta.

Dr. Dobos László,
a Jászok Egyesülete elnöke
Fotó: Bognár Mária

Dr. Dobos László, az elszármazott és az otthon élő jászokat összekötő, a rendezvény egyik fő támogatójaként jegyzett Jászok Egyesülete nevében arról beszélt, hogy a múzeum minden jászé és minden magyaré. Mint mondta, szeretné, ha minden magyar diák életében legalább egyszer ellátogatna Jászberénybe, hogy lássa a Lehel kürtjét. Legyen ez egy zárandokhely! - fogalmazta meg kívánságát, és azt ígérte, az elszármazott jászok anyagi erejükkel és szellemi tudásukkal ezentúl is a Jász Múzeum mellett állnak.

Borbás Ferenc emeritus jászkun főkapitány ünnepi beszédében kiemelte, hogy megvannak azok az erős gyökerekre épülő ágak, amelyek tovább éltetik a múzeumot, a Jászság kultúrájának egyik fő bástyáját. *„Képek a falakon a redemptus őseimmel, roskadozó polcok a Jászságunk könyveivel, a feleségem zsinóros ruhái a nagyvilágban, gyermekeim jászsági oláhos tánca - mind-mind mutatják az ünnep értelmét. A jelenlévők mind ismerik a Jász Múzeum érdemeit, szívükben ott van a Jászság név mellett bevésve”* - fogalmazott, és azt kívánta: *Legyen ez mindig így, még sok-sok emberöltőn át! Vivát Jászság! Vivát a 150 éves szeretett Jász Múzeumunk!*

A köszöntő beszédekét követően **Hortiné dr. Bathó Edit** korábbi igazgató a múzeum 150 éves történetét idézte fel. Kitért az elődök munkásságára,

bemutatta a múzeum néhány nevezetes tárgyát és szólt a fontosabb kiállításokról, az intézmény közösségformáló erejéről.

Gulyás András Zoltán, a Jász Múzeum igazgatója arról beszélt, hogy a múzeum a 150 év során számos megújuláson esett át. A múzeumigazgatók hosszú sorának munkája olyan alapot teremtett, amire lehet építeni egy új, modern, 21. századi múzeumot Jászberényben. Mint fogalmazott: *„A modern kor kihívásainak megfelelően ki kell lépni a múzeum falai közül, és a digitális kor kihívásait követve jelen kell lenni az iskolákban, a környező településeken egyaránt. Új programokkal, rendezvényekkel minél több embernek szeretnénk bemutatni az intézmény gazdag gyűjteményét”*.

Dr. Bereczki Ibolya,
a Pulszky Társaság elnöke
Fotó: Bognár Mária

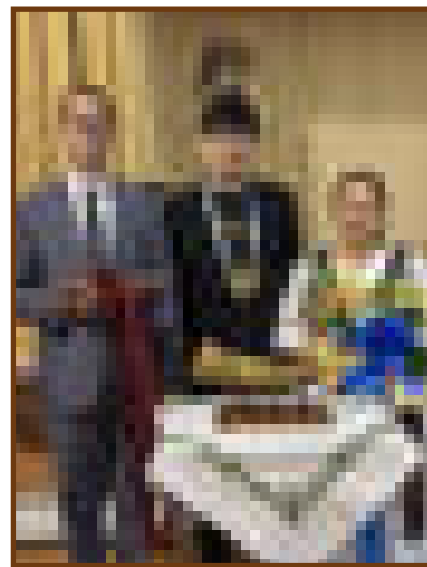
Beszámolt arról, hogy elkezdtek a leltárkönyvek digitalizálását és tervezik egy önálló múzeumi gyűjteménykezelő alkalmazását is. Hamarosan megújulhat a Jász Múzeum honlapja, ahol online kiállítással is kedveskednek a látogatóknak. Olyan anyagokat mutatnak be, amelyek a múzeumban nem láthatók a gyűjtemények között. Elindítják a Múzeumi esték és a Zenés múzeumi esték előadásainak felvételét, amelyeket az online térben is közzétesznek. Szólt arról is, hogy a Jászkakasok közösségi régészeti csoport létrejöttével a múzeum még jobban megtudja védeni a Jászság régészeti örökségeit, a terepi kutatások segítségével több ezer régészeti és

numizmatikai tárgy került be a múzeum gyűjteményébe, köztük több rendkívül ritka és egyedi műtárgy. Fontosnak tartják, hogy a múzeum része legyen a város kulturális életének, ezért programjaikat igyekeznek hozzá igazítani.

A rendezvény kulturális programrészében fellépett a Barkóca és a Galagonya Táncegyüttes, a Palotásy János Zeneiskola furulyakvartettje, valamint népzene tanszakának diákjai, és Kovács Zoltánné Lajos Krisztina népdalénekes.

A díszünnepség zárásaként a résztvevő társintézmények, civil szervezetek és településvezetők köszöntötték a korábbi és a jelenlegi igazgatót, emlékezetes epizódokat, az együttműködés kedves pillanatait is felidézve. A jubileumi konferenciát méltó módon díszbebe zárta az Ifjúsági Házban, amelyhez a belépő pálinka a Jászsági Pálinka Lovagrend felajánlása volt.

A programsor ezután a *Nekem a Jász Múzeum* címmel kiírt pályázat díjtadójával, és a pályamunkákból összeállított kiállítás megnyitójával folytatódott. Az emléknapot koncertsorozat

Gulyás András Zoltán múzeumigazgató,
Borbás Ferenc emeritus
jászkun főkapitány,
Bathó Edit ny. múzeumigazgató
Fotó: Gémesi Balázs

zárta a Déryné Rendezvényház előtti színpadon, ahol fellépett a Lehel Vezér Gimnázium Férfikara, a Déryné Vegyeskar, a Cantate Nobis Énekegyüttes, a Jászsági Hagyományőrző Egylet és a d'Flemm zenekar.

Bognár Mária újságíró

KÉPES RIPOORT

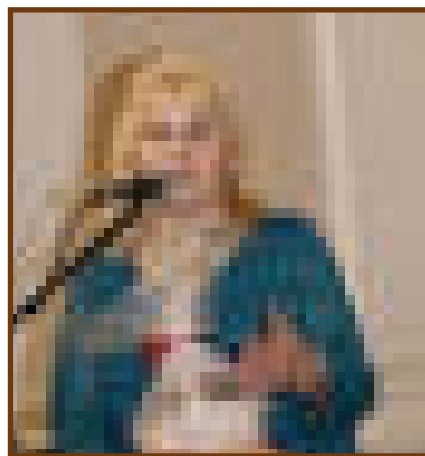
A JÁSZ MÚZEUM 150 ÉVES JUBILEUMI ÜNNEPSÉGÉRŐL

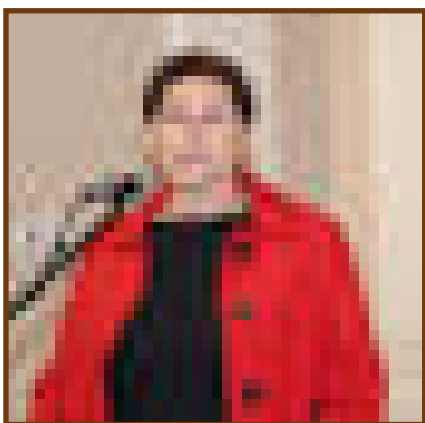
Zelenai Tiborné, a JÖSZ elnöke
Fotó: Bognár Mária

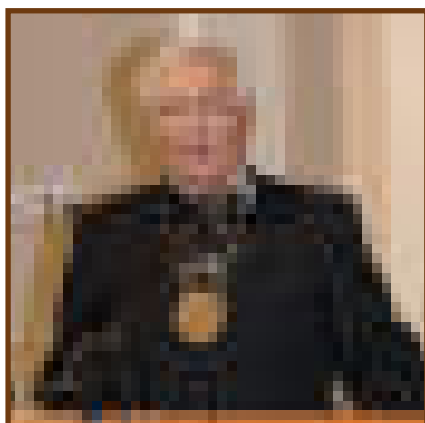
Dr. Csönge Attila,
a JNSZ Vármegyei Levéltár igazgatója
Fotó: Bognár Mária

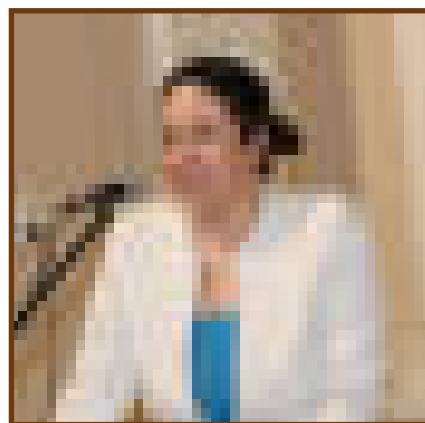
Gócsáné Dr. Móró Csilla
ny. múzeumigazgató
Fotó: Bognár Mária

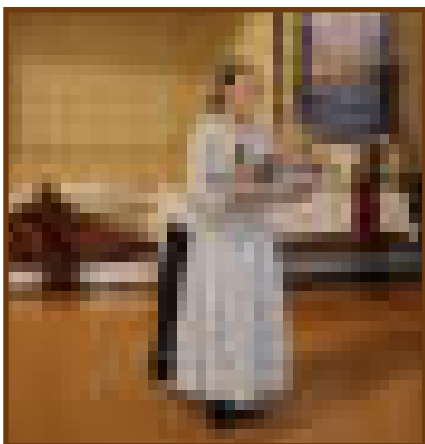
Dr. Pusztai Gabriella,
a kunszentmártoni Helytörténeti
Múzeum igazgatója
Fotó: Bognár Mária

Bolla János, a Városvédő
és Szépítő Egyesület elnöke
Fotó: Bognár Mária

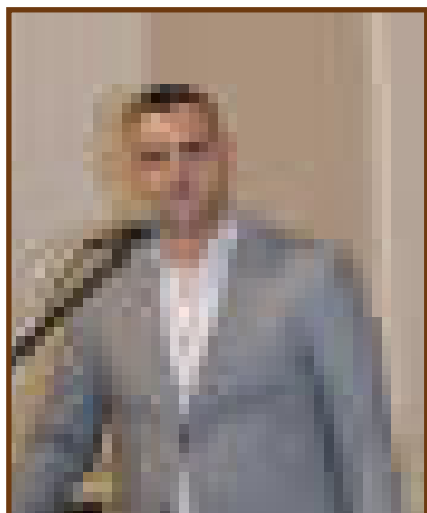
Farkas Edit, a Hamza Gyűjtemény
és Jász Galéria igazgatója
Fotó: Bognár Mária

Szűcsné Urbán Mária, a Viganó AMI
igazgatója, kezében az égetett cukorból
készült Jászkürttel
Fotó: Bognár Mária

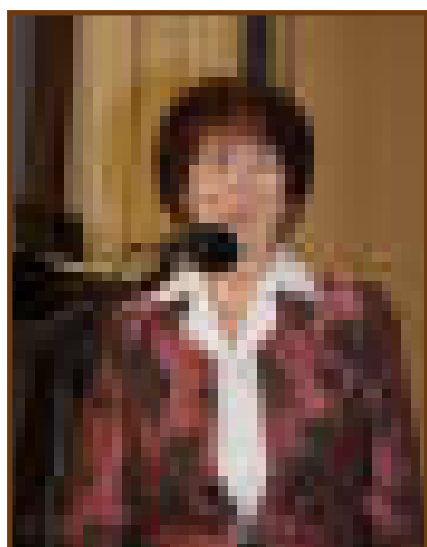
Dr. Rédei István elnök, Sas István titkár, Gulyás András Zoltán múzeumigazgató,
Hortiné dr. Bathó Edit ny. múzeumigazgató
Fotó: Bognár Mária

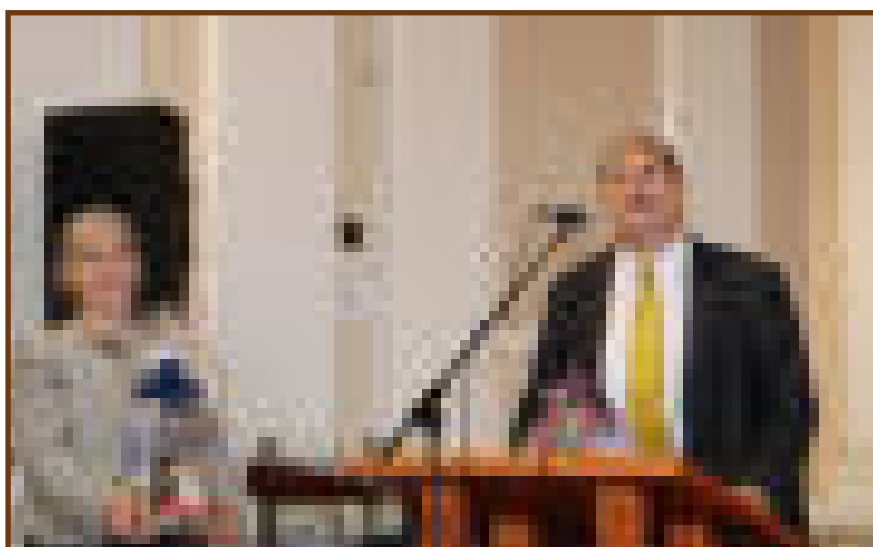
*Fekete Zsolt, a testvérváros,
Lajosmizse polgármestere
Fotó: Bognár Mária*

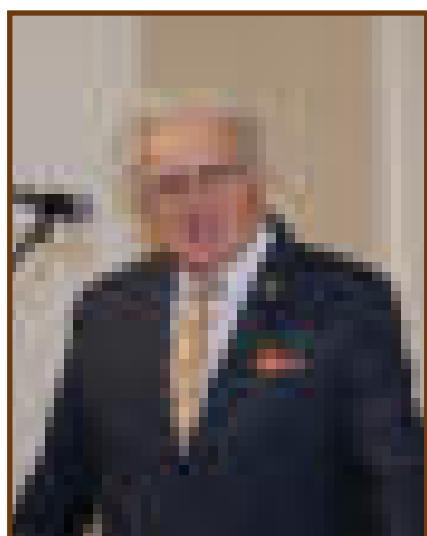
*Dr. Péterbencze Anikó etnográfus és Papp Imre, a Jászság Népi Együttes alapítója
Fotó: Bognár Mária*

*Papp Izabella levéltáros
Fotó: Bognár Mária*

*Dr. Kaposvári Gyöngyi igazgató-helyettes és Dr. Horváth László múzeumigazgató
Fotó: Bognár Mária*

*Tóth Tibor, a FÉBE elnöke
Fotó: Bognár Mária*

*A Nekem a múzeum... című pályázat díjazottjai
Fotó: Gémesi Balázs*

„Elhurcolva – távol Jászberénytől”

Akik túléltek a II. világháború borzalmaival

1. rész

A Magyar Nemzeti Levéltár 2022-ben digitalizálta, és mindenki számára hozzáférhetővé tette az orosz hadifogságból hazatért katonák névjegyzékét. Az adatbázis 1946 és 1949 közötti négyéves időszakot tartalmazza. De hogyan született ez az adatbázis? „A négyéves időtartamban hazatért hadifoglyokat és internáltakat az akkori Hadifogoly Átvevő Bizottság vette nyilvántartásba Debrecenben. A kézzel írt nyilvántartásokat egy két napon belül – csökkentett adattartalommal legépezték és megküldték a Népjóléti Minisztériumnak. Ebből a névjegyzékből a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának munkatársai készítették el az adatbázist.” Az adatbázisban 152 193 hazatért hadifogoly adatai szerepelnek, ebből közel 1400 fő jászszági születésű.

Ebben a tanulmányban csak a Jászberényben született, orosz hadifogságba esett és onnan hazatért magyar katonák adatait gyűjtöttük össze. Az összeállított lista 410 katona adatait tartalmazza. Rögtön le kell szögezni, hogy ez messze nem a teljes névsor, és ennél jóval több jászberényi katona tért haza a fogságból a négyéves időszakban. Az egy külön átfogó nagy léptékű kutatást igényel, és a ma hozzáférhető adatbázisokból talán nem is lehet pontosan kihámozni a valós tényt számot. Később a jász településekben született hadifoglyok számát is mellékeljük. Tudomásom szerint több kutató is foglalkozik ezzel a témával, és kutatja, név szerint hány jászberényi születésű férfi esett el az értelmetlen II. világháborúban.

Visszatérve az eredeti témánkhoz a korabeli dokumentumok alapján azt vizsgáltuk, hogy a háború befejezése után a magyarországi politikai változások következtében a frontról hazatérő katonákat először hősként ünnepték, majd az 1947-es kommunista hatalom átvétele után hogyan váltak hősökből a fasiszták érdekeikért harcoló „zsoldosokká”. Négy évtizedig teljes tabu téma volt a fronton harcoló magyar katonák hősie cselekedete, szenvedése és a fogságban eltöltött idők borzalma. De, ami még nagyobb szégyen, hogy a fronton, a fogságban,

a munkatáborokban, légerekben el-esett katonákról az özvegyeknek, a gyermeküket elvesztő szülőknek, és az apjukat elvesztő gyermekeknek is a hallgatás és a szégyenérzet jutott. A *Magyar Hadifogoly Híradó* az a dokumentum –1945. decemberétől 1948. év végéig tudósított –, amely alapján szemléltetni és bemutatni tudjuk, hogy a fogságból hazatért katonák fogadtatásának körülményei az országban hogyan változtak. A pusztító háború befejezése után a hetek, hónapok kezdeti felhőtlen lelkesedése nem tartott sokáig. „A politikai történések baljós árnyai előrevetítették a közéleti mozgástér folyamatos szűkülését, majd a fordulat évének eljövételét”. Az újság alapítóinak elsődleges érdeke és célja az volt, hogy a hadifoglyok, a hadirokkantok és a hadigondozottak érdekeiért harcoljon. Hétről hétre adta közre a haza induló hadifoglyok névsorát. A betűrendes névsorban összeállított listák abban az időben fontos tájékoztatást adtak a hozzátartozóknak, hogy milyen számú „vasúti szállítmánnyal” – vagy ahogy akkor hívták – „hányas számú szerelvénnel” érkeztek haza szeretteik. A listák a hazatérő katonák nevei mellett, a születés helyét és időpontját és a katonai rangjelzéseiket is tartalmazta. A híradóként is működő újság továbbá rendszeresen közölte a hadifoglyok üzeneteit. A fogságban lévő katonák ekkor már lehetőséget kaptak, hogy üzenetet küldjenek legközelebbi hozzátartozóinak, hogy melyik táborban vannak, és várhatólag mikor indulhatnak haza. Az akkori időkben megjelent napilapok (Szabad Nép, Új Élet és a Kis Újság) is átvették, és leközlötték, hogy egy-egy szerelvénnel kik és mikor fognak érkezni.

A *Szabad Nép* 1945. augusztus 23-i száma öles címlapon közölte először, hogy „hazajönnek a hadifoglyok”. Ennek a hírnek az előzménye az volt, hogy Vorosilov marsall bejelentette, a Szovjetunió szabadon bocsátja az összes magyar hadifoglyot. Egy hét múlva az *Új Élet* 1945.szeptember 2-i száma már azt adta hírül, hogy az első magyar hadifoglyokat szállító két sze-

relvény Kolozsvárra be is futott. Az is egy fontos hír volt, amikor összesítetten közölték, hogy 1945. november 16-ig 74 495 fogoly érkezett haza keletről. Ebből 634 főt adtak át a hatóságoknak, akiket „politikai bűnözők” jelzővel minősített a Szabad Nép.

De milyen útvonalon, és hova érkeztek a hadifoglyok?

A szovjet katonai vezetés előzetes döntése alapján a különböző táborokból hazairányított hadifoglyok zárt vasúti szerelvényeken először két útvonalon érkeztek haza Magyarországra. Az egyik vonal Lökösháza – Békéscsaba – Szeged végállal, a másik Máramarossziget – Nyíregyháza – Debrecen célállomással. A magyarországi szovjet katonai parancsnokság végül is csak Debrecen jelölte ki a foglyok átadási helyének. A *Debreceni Pavilion* laktanya volt az a legalkalmasabb hely, ahol átadták az orosz hatóságok a hadifoglyokat a magyar hatóságoknak.

Az 1945-ös években az induló híradó első cikkei végig azt sulykolták, hogyan „segítsünk hadifoglyainkon”. De a hírek arról is beszámoltak, hogy nemcsak a keleti frontról, hanem a nyugati frontról, így például Franciaországból és Bajorországból is jöttek haza hadifoglyok. A megjelent cikkek közül számos azt fejtegette, a hazatérő katonák, hogyan tudnak a leggyorsabban visszailleszkedni a normális életbe. Azt is részletesen tárgyalták milyen feladatok várnak a hatóságokra, hogy minél könnyebben tudjanak boldogulni, újra beilleszkedni a társadalomba. „Földet a hadifoglyoknak” javasolták sokan. Még az 1946-os év első számában Veres Péter – az *Országos Földrendező Tanács* elnökeként – arról értekezett milyen fontos feladat lenne a hadifoglyok földigénylésének biztosítása.

A politikai változások első jeleként a 1946-os év januári második számától a régi magyar címer eltűnt az újság címlapjáról. Majd megindult a minden más véleményt elsőpró kommunista propaganda. „Mondj igazat a Szovjetunióról!” és „Harcolj a rágalmozók ellen” csak két jellemző vezércikk címét emeltük ki. Az egyik kiváltó ok az volt, hogy nagyon sokan azt kérdezték „miért jönnek rongyosan a hadifoglyok?” Rögtön jött a „hivatalos magyarázat” vagy inkább magyarázkodás. A katonákat a hazaindulás előtt tiszta új ruhákkal látták el

2. A legidősebb hazatérő foglyok

3. A legfiatalabb hazatérő foglyok

4. A leghosszabb ideig fogságban lévő katonák

5. A jászági településekről hazatért hadifoglyok száma

Végül a legtöbbet szenvedők, a leghosszabb ideig fogságban lévő katonák listája, ők csak 1948. karácsonyára érkeztek haza a fogságból. (4)

A már ismerttetett adatbázis alapján a jászági településekről hazatért hadifoglyok száma: (5)

Ez a kis rövid tanulmány egy tervezett háromrészes sorozat első része. A következő részben a Szovjetunióba elhurcolt jászberényi születésűek foglyokról írunk egy tanulmányt. Sokak számára már ismert, hogy a Magyar Nemzeti Levéltár egy megállapodás keretében megvásárolta az Orosz Állami Hadilevéltárban őrzött, a II. világháború alatt és azt követően a *Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg* által foglyul ejtett, internált, illetve letartóztatott, és a Szovjetunióban hadifogolyként nyilvántartott magyar nemzetiségű személyek (katonák és civilek) úgynevezett nyilvántartó kartonjait. Ezt digitalizálták, és mindenki számára hozzáférhető vált.

Metykó Béla helytörténeti kutató

Források:

Magyar Hadifogoly Híradó számai 1945 decemberétől 1948. év végéig
<https://adatbazisokononline.mnl.gov.hu/adatbazis/a-szovjetuniobol-hazatert-hadifoglyok-nevjegyzeke-1946-1949>
<http://doktori.btk.elte.hu/hist/vargaeva/disszertvargaeva.pdf>

160 évvel ezelőtt is gyűjtöttek előfizetést könyvkiadásra

„Az 1830-as évtizedben Magyarországon is jelentőssé vált a nyilvánosság új formája: a sajtó. Az előfizetők száma folyamatosan növekedett. A mennyiségi változás magával vonta a közönség, s ez által az újságfajták differenciálódását. A napi- és képes hetilapok, a politikai, irodalmi, tudományos és különféle szaklapok között megjelentek a vegyes tartalmú családi és divatlapok is. ... Szaffner Emília, az első magyar szerkesztőnő és lapja, a *Családi Kör* 1860. október 14-én indult útjára a *Monarchia* első, asszony által szerkesztett lapja, a *Családi Kör*. Egyben ez volt az első magyar szépirodalmi és divatlap, amely képes volt a fennmaradásra két teljes évtizeden keresztül. A szerkesztőnő, Szegfi Mórné Kánya Emília, a kor népszerű ironője volt Emília néven, s lapja révén az akkortájt létrejövő női irodalom központi alakja lett. ... A hagyományos női szerep megváltozása és ezzel együtt a női olvasóközönség kialakulása a polgárosodással függ össze. Ám a nők helyzete még Európán belül sem volt egységes, nagymértékben függött az adott ország társadalmi viszonyaitól és az uralkodó vallás révén kialakult szemléletmódtól. ...”

A *Családi Kör* ötödik évfolyamának 4. vasárnapi száma január 24-én jelent meg. A folytatólagos számozás az újság 90 oldalon volt olvasható. A „Szereket könyv”-re előfizetőket gyűjtöttek: „*Jászfényszaru* (Sczipindes Betti gyűjtése): 3674. Kovács Ferenc; 3675. Dányi István; 3676. Szűcs Mihályné; 3677. Misnay Julia; 3678. Kalocsai Károly; 3679. Sczipindes Betti; (össz. 6. péld).” A számok az előfizetők sorszámaát jelentik.

Az előfizetésen és a könyv önköltséges árán túl befolyt összeget rászoruló nők és gyermekek segélyezésére használták fel. Évente több „Szereket könyv” (gyűjtő fogalom és nem a könyv címe) megjelenését biztosította a *Családi Kör* lapkiadó. Az előfizetők közül beazonosítható Kovács Ferenc, aki 1841 és 1873 között Jászfényszaru plébánosa, Szűcs Mihályné Berze Terézia (1827–1913), aki a főbíró felesége volt, a Kalocsai ház pedig a jelenlegi Rimóczi-kastély helyén állott.

Tóth Tibor helytörténeti kutató

Forrás:

Magyar Könyvszemle 114. évf. 1998. 4.

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLVI.

A nagy tanárgeneráció újabb tagja, **Kálmán János** 1940 és 1958 között volt a jászberényi (ma Lehel Vezér) gimnázium tanára.

Kálmán János történelem-latin szakos tanár 1912-ben született. Egyetemi tanulmányai után, 1940. szeptember 18-án segélydíjas tanárként helyezték Jászberénybe a nyugdíjba vonuló Fazekas Ágoston helyére.

Kálmán János tanár

Jászberényi munkássága

Az 1940/41-es tanév végi értesítőből kiderült, hogy már ebben az évben a tanórai munka mellett több feladatot is vállalt. A VI. osztály osztályfőnöke lett, 15 fő nyilvános fiútanuló és 3 magántanuló leány volt az osztályban. 1941. május 12-én a II. osztály budapesti kirándulásán volt kísérő tanár. Megnézték a Nemzetközi Vásárt, a Szépművészeti Múzeumot, a Növény- és Állatkertet.

Az 1938 és 1941 között visszakerültek Magyarországhoz a Trianon által elszakított területek és az e feletti öröm kifejezésére *Kelet felé, Dél felé* címmel értekezést írt az értesítőbe.

Március 15-én a városi ünnepségen ő mondott nagy tetszéssel fogadott beszédet – olvasható a Jász Hírlapban.

A következő tanévben, több részletben katonai szolgálatot kellett teljesítenie, 1941. szeptember 27-től december 15-ig, majd 1942. március 2-től az év végéig. A közbenső időben heti 17 órában

tanított. Az 1942/43-as tanévben szintén katonai szolgálatot látott el.

Az 1942-es évben a katonai szolgálat mellett számára fontos esemény történt. A nagyméltóságú Vallás és Köznevelési Minisztérium december hó 30. keltezéssel a 129255/1942 számú rendeletével rendes tanárrá nevezte ki. Az 1943/44-es tanévben 18 órában tanította szaktárgyait, és az első osztály osztályfőnöke lett. Szülői értekezleten az osztályfőnöki tapasztalatai alapján adott a szülőknek minden kérdésre kiterjedő felvilágosítást, útmutatást. A korábbi írásaimban is megjegyeztem, hogy az 1944/45-ös és az 1945/46-os tanévekben nem készültek évkönyvek. Az iskola épületét kórháznak rendezte be a katonaság. Tanítás csak elvétve történt. Az épület, az eszközök, a könyvek a háború áldozatai lettek. A tanítás elkezdődhetett 1944. december 20-tól, de még a Fecske Sándor felajánlotta épületekben.

iskola nyolcosztályossá és a középiskola négy osztályossá alakítási tervével. A központi római katolikus iskolában is tanított történelmet.

Az 1948/49-es tanév végén jelent meg az utolsó év végi értesítő, amelyben olvashatunk arról, Kálmán János a Rádióiskola ügyeit intézte. Délelőtt a tanórákon, délután például a Diák-társalgóban hallgathatták a rádió műsorait a tanulók. Emellett a történelem, közgazdasági és társadalomtudományi kör vezető tanára lett. A körben *a magyar társadalom fejlődésének egyes szakaszaival, időszerű kérdések (szövetkezetek, szakszervezetek) és munkásmozgalmi témák feldolgozásával és megvitatásával foglalkozott* a tagság.

Az osztálya már hatodikos volt, összetételében alig változott, egy diák lett magántanuló. Érdekes volt a tanulók értékelése, nem 1 és 5 közötti, hanem 1 és 7 közötti érdemjeggyel történt.

Az osztály 25 tagja tett 1951-ben érett-

Álló sor közepén halványan mosolyogva, 1957-ben

Jászberényi munkássága a háború után

A gimnázium fennállásának 180. évére, az 1946/47-es tanévre az épületet rengeteg munkával helyreállították, s bár sok dolog hiányzott még, már ott folyt a tanítás.

Szülői értekezleteket is szerveztek, melyeken a felmerülő változásokról tartottak előadásokat, a második felévben Kálmán János például a politikai nevelésről. A nevelés tárgyú és módszeres értekezleten *Politikai nevelés gimnáziumban* címmel szintén előadott volt.

Kálmán tanár úr a 39 fős IV. osztály osztályfőnöke lett, a történelem és a latin mellett gépírást is tanított náluk.

Az osztálya a következő évben összetételében változott. 14 leánytanuló volt már a fiúk között, míg az előző évben csak három. A fiúk száma csökkent. Ez a változás összefüggött az általános

ségi vizsgát a tablójuk szerint. A tablójukon egyébként nem Kálmán János szerepel osztályfőnökként, hanem Szaláczy Sámuel. Az okát nem találtam. Az osztály tagjai közül néhányukat személyesen ismertem, néhányukról pedig Halmai Györgyné Kispál Emma (ebben az osztályban volt kitűnő tanuló) kolléganőmtől hallottam. Sajnos megkérdezni nem tudom őket, egyikük sincs már közöttünk.

Több évben ellátta az értekezletek jegyzője feladatát. Kezdő tanárként a történelem, földrajz, filológia szertár őre volt, később csak a történelem szertáré.

A gimnáziumi tanárok szervezeten végeztek népművelési tevékenységet. Kálmán tanár úr évente vállalt és tartott népművelési előadásokat. Az évkönyvek nem írtak arról, hogy milyen témákat dolgozott fel. Sőt

a Jász Hírlapban is elvétele hírelték az előadásokat.

Az Országos Középiskola Tanáregyesület tagjai között képezte magát, az új dolgokat hasznosította.

A Jász Múzeum adattárában olvastam, hogy a múzeumban megtalálható Kálmán János ajándéka, *Jászberény története 1526-ig*, egy kéziratos 7 lapos dolgozat, 3 példányban

Kálmán János jászberényi élete 18 év után, 1958-ban lezárult. Az utolsó tábló, melyen látható a fényképe 1958-ban készült.

Talán Komárom

1958/59-es tanévben már a Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnáziumban tanított. Ezt követően valószínűleg komáromi lakos lett, s talán Komárom valamelyik iskolája tantestületének tagjaként dolgozott. Remélhetőleg tanár maradt.

Volt jászberényi diákjai az érettségi találkozókra meghívták, a meghívót Komáromba küldték, a laccímére nem emlékeztek. A találkozókra nem vett részt.

Tanítványi gondolatok, melyek összecsengenek

A tanítványai közül az 1953-ban érettségizett dr. Maczkóné Czigány Éva elmondta, hogy négy évig a történelmet tanította az osztályuknak, egy tanévben pedig a földrajzot is. Becsengetéstől kicsengetésig tartotta az órákat, mindig pontosan érkezett és pontosan fejezte be az órát. Nagyon jól magyarázott, sokat adott, de követelt is és igazságos volt. A feleletekre adott jegyeket eltakarta, ma ez már különösnek tűnik.

Mindig komoly volt, soha nem mosolygott. Egy alkalommal hallották nevetni, amikor valamelyik osztálytársuk nagy butaságot mondott, s ez még a rideg, bogaras, de nagybetűs TANÁR urat is nevetésre készítette.

Az 1957-ben tett érettségi vizsgát Mosonyi Sándor így emlékezett: Kálmán János történelem tanárunk volt. Az Árpádházi királyok adatainak ismerete nála alapkérdés volt. Mondta a király nevét, rámutatott valakire, s mondania kellett ettől meddig uralkodott. Szerettem a történelmet, rendesen tanultam is, mikor egy alkalommal nem készültem, tanár úr nem írta be az elégtelent, hanem a következő órán újra felszólított. Bizalmatlan, félénk embernek gondoltuk. 1956 októberében, amikor a szobordöntéshez mentünk, beállt Kurucz Sanyi és én közém, végig izgulta, remegte az eseményt.

Németh Pál, aki szintén 1953-ban érettségizett, a történelem tanáráról, Kálmán

tanár úrról a következőket mondta: Kálmán tanár úr óriási lexikális tudással rendelkező tanárunk volt. A történelmi eseményekről igen részletes, sok adatot tartalmazó ismertetéseket tartott. A tárgyalta eseményeknél igyekezett magyarázatot adni az azokat kiváltó okokra illetve a belőlük eredő következményekre. Nagy hangsúlyt fektetett az évszámok ismeretére és azok használatára a feleletek során

Privát élete

Privát életéről keveset tudni. Az biztos, hogy későn alapított családot, negyven éves kora után. Felesége, Soós Judit jászberényi tanítónő volt, a Kosuth Úti Általános Iskolában tanított. Két gyermekük született, egy fiú, egy leány. A házasságkötésük után a Csoma kertben laktak. Úgy emlékezett dr. Maczkóné, hogy a fia már egyetemre járt, és egy alkalommal a hazafelé tartó vonatúton rosszul lett, s mire Komáromba ért a vonat, már nem élt.

Kálmán János ebben az évben már 112 éves lenne. Nem tudni, melyik temető őrzi örök álmát. Legyen neki könnyű a föld, nyugodjék békében.

Csörgő Terézia ny. gimnáziumi tanár

Források

Adatközlők: volt tanítványai

A Jászberény Gimnázium értesítőinek 1940 és 1948 közötti számai

A Jász Hírlap 1940 és 1944 közötti számai

Az internet néhány adata

Ismét méltó kézbe került a Berekfürdőért díj

Bihari György íróvá váló barátom írói munkásságát, hűségét otthonához, Berekfürdőhöz a kezdetektől fogva jól ismerem. Ugyanis négy szép és hasznos kötetét lektoráltam. Ezek: *Apáink hagyatéka* (2015), *Horvát Sándor igazsága* (2019), *Üllő-parti tanyák* (2021), *Megérkezés* (2024). Sokan, köztük tudós- és művészemberek is elismeréssel tekintenek Bihari prózájára, például Halászi Aladár költő, Gulyás Imre költő, Bertha Zoltán irodalomtörténész, Serfőző Simon költő, Szathmáry István újságíró. A vidéki szülők értékrendjéhez való ragaszkodás, a hiánypótló kisregény a tanyavilágról, az életes szociográfia, az emléke-

zés nagyszerűségének ébren tartása: mind-mind olyan erények, amelyek irányt adhatnak a jövő generációjának, túl Berekfürdő határain is.

Gulyás Imrét, az *Apáink a Donná* (2000) című nagyszerű eposz költőjét idézem: „Bihari György írói színre lépése és feszültséggel teljes gyönyörű regénye, a Horvát Sándor igazsága (...) olyan erővel ragadja meg az embert, amilyent a klasszikus drámákból ismerünk.”

Bihari életes szociográfiáját vizsgálva Bertha Zoltán József Attila-díjas irodalomtörténész igen lényeges megállapításokat fogalmaz meg. „Újabban kevés ilyen típusú mű születik, a kortárs magyar irodalom nagy része eltávolodott a Szabó Zoltán-i >szerelmes földrajz<, a szerelmes tájhaza ihletéseitől.” „Ehhez képest a nagykunsági tájon megszülettek Bihari György kiváló könyvei, amelyek hiánypótló jellegükkel és jelentőségükkel szinte betöltik azt az űrt, amely a folklorisztikus-szociográfikus, történelmi, historikus, krónikás prózáirás palettáján keletkezett. A nagykunsági tájak, tanyák, vidékek, a bereki, berekfürdői otthonvilág olyan különleges mélységű és hitelességű ábrázolását nyújtják ezek az emlékirás, az önéletrajz, a memoár, a tájleírás, a népi kultúrát megelevenítő tény- és szépirodalmiság minden erényével rendelkező kötetek: hogy az mintául, például is szolgálhat mások számára, más vidékek bemutatására. Mintha csak lehetőségessé válna megint ennek a műfajnak a fellendítése, >divatba<hozása. Olyan szolgálatot tesz Bihari György, amelynek tehát felbecsülhetetlen értéke van. (...) A helyi érdekű messze kitérő jelentőségű szemléleti és erkölcsi értékekkel bír. A helyiek nyilván magukra is ismerhetnek ezekben a visszaemlékező és életfelidéző megjelenítésekben – s ennek kiteljesítése önmagában is végtelenül tisztelhető és megbecsülendő küldetés, misszió, sorsvállaló írói magatartás –, de még tágabb értelemben az egész magyar közgondolkodást és közszemléletet átható inspirációkat is magában hordozhat. Berekfürdő büszke lehet ezekre a kiadványokra, s a bennük feltornyosuló értékanyagokra. Példát mutat Bihari György munkássága a gyökeresség és hagyományörzés, a szerves kulturális értékeket megújító létszemlélet és erkölcsiség, a hazaszereget, a nemzeti sorsvállalás legnemesebb törekvéseire.” „Maga a szerző, Bihari György pedig jövőteremtő szándékkal és elhivatottsággal szögezi le, hogy a múlt

tudatával munkálkodó berekfürdői közösségben még az odateleplők is jól érzik magukat.” „Berekfürdő egész lelki közössége tehát büszke lehet magasrendű írói krónikására, megörökítőjére, Bihari Györgyre”.

Örömmel látom, ismét méltó kézbe került a Berekfürdőért díj. Szív-ből gratulálok hát, és mondhatom, mindannyiunk nevében azt kívánom, hogy Bihari Gyuri barátom jó erőben, egészségesben, kiváló alkotókedvvel birtokolja még sokáig ezt a megtisztelő díjat a családjában, a szűkebb és tágabb közösségében: mindannyiunk javára és örömére!

Rideg István ny. középiskolai tanár

A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai V. rész

Kopácsy Béla tanár,
főigazgató-helyettes
(1919–2002)

Esztergomban született 1919. március 24-én. Édesapja, id. Kopácsy Béla MÁV hivatalnok volt, édesanyja, Horváth Ilona óvónő.

Családjuknak a MÁV szolgálat miatt többször kellett költöznie, így Dorogon 1925-től 1927-ig, majd Selypen 1927-től 1929-ig éltek.

Iskolái

Elemi iskolai tanulmányait Dorogon és Selypen végezte 1926-tól 1929-ig. 1929-ben költöztek Jászberénybe, ahol édesapja állomásfőnöki beosztást kapott. 1929-től 1934-ig a mai felső tagozatnak megfelelő osztályokat már Jászberényben, a Jászberényi Magyar Királyi József Nádor Reálgymnáziumban végezte. Középiskolai tanulmányait 1934-től 1938-ig a jászberényi Magyar Királyi Állami Tanítóképző Intézetben folytatta. A IV. gimnáziumi osztály elvégzése után 1937-ben beiratkozott az V. osztályba, ahol prepaként (tanítóképzős diákként) 1938-ban megszerezte első oklevelét.

Munkássága

A tanítóképzőt akkor Móczár Miklós tanügyi főtanácsos-igazgató vezette, osztályfőnöke Csekő Árpád volt, a tantestületben pedig már ott volt Tóth Gyula, továbbá több híres, tekintélyes tanár:

Berzátzy László, Blénessy János, Bog-nár Gyula, hogy csak a néhány ismert tanárt említsünk.

Tanulmányait 1938-ban a szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán folytatta magyar nyelv és történelem szakokon, valamint slöjd (kézimunka) mellékszakon.

Egyetemi szaktárgya a történelem volt. 1942-ben jeles tanári oklevelet szerzett. 1942-től 1944-ig Szegeden a tanítóképző-intézeti tanárjelöltek Apponyi kollégiumában filozófia-pedagógia szakon tanult tovább. Kopácsy Béla tanárjelölt képesítővizsgálati házidolgozatát történelemből írta. Címe: Jászberény története.

1944-ben „újoncozták”. Katonai kikép-

Kopácsy Béla hadnagy

zést Salgótarjánban, majd Losoncon kapott. Rövidesen a frontra küldték, ahol repeszgránáttól súlyos sebesülést kapott. Gyógyulása után tovább kellett folytatnia katonai szolgálatát. 1945-ben szovjet hadifogságba került, ahonnan csak 1947-ben szabadult. Hazatérése után korábbi iskolájában, a Jászberényi Tanítóképző Intézetben helyezkedett el, ahol 1949-ben a vallás

Kopácsy Béla

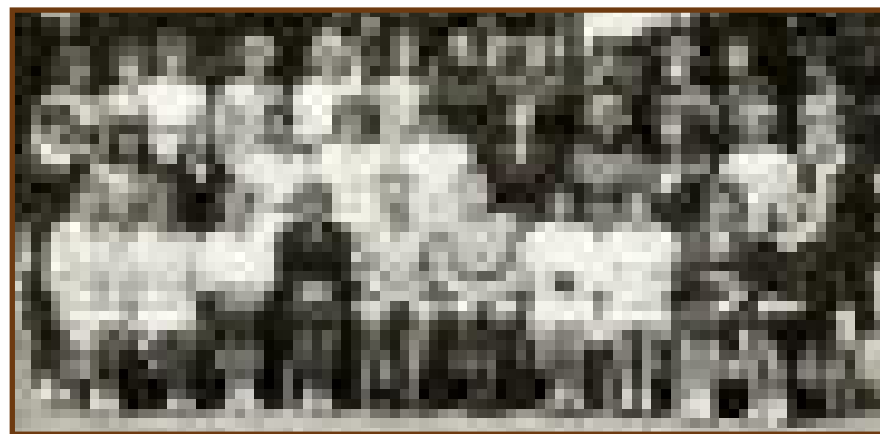
és közoktatásügyi miniszter Kopácsy Béla polgári iskolai tanárt tanítóképzői tanárrá nevezte ki. Rövidesen pedig igazgatóhelyettesé léptették elő.

Itt ismerte meg feleségét, Ernőfy Lillát, aki ének-zenét tanított. Egy gyermekük született, Kopácsy Zoltán.

Az 1950-es évek elején alakult fiatal tantestület több tagja a tanítóképzőben tanári lakást kapott. Ez volt a „hőskor”. Csupán néhány nevet említünk a háború után kezdő tantestületből: Detki Kálmán, Fejér Mária, Vuics István, dr. Edelényi Béla, Schuk Lajos.

A tanítóképző 1959-től főiskolai rangot kapott. A tantestület túlnyomó többsége továbbra is itt dolgozhatott tovább. A vezetőség nem változott, így András Béla főigazgatónak, Kopácsy Bélát pedig főigazgató-helyettesnek nevezték ki. András Béla főigazgatóként 1978-ban vonult nyugdíjba, utódjának Dr. Fábián Zoltán tanárt, kandidátust választották meg.

Kopácsy Béla nyugdíjba vonulásáig, 1984-ig továbbra is főigazgató-helyettesként dolgozott a tanítóképzőben, így biztosította az intézmény működésének folyamatoságát.

**Gimnáziumi leányosztály csoportképe 1958-ból.
Középen Kopácsy Béla igazgató-helyettes és Szegedi János osztályfőnök**

A tanítóképzőben lélektan, logika, módszertan tárgyakat oktatott, de ezen túl részletekbe menően irányította az intézmény működését: ő készítette el és egyeztetette az órarendeket, kollégáinak igényeit a legmesszebbmenőig figyelembe vette. Az iskola évkönyveit is ő állította össze. A főiskolán a Művészeti Tanszék vezetője volt. 1984-ben ment nyugdíjba.

Kitüntetései

1967-ben Munka érdemrend ezüst fokozata
1979-ben Kiváló munkáért kitüntetés
1984-Szocialista Magyarorszáért érdemrend

Tanulmányai, publikációi

Számos pedagógiai tanulmány szerzőjeként tartják nyilván. Igen jelentősek az olvasás tanításának oktatásáról, a nyelv hangdominanciájáról, a fogalmak szerkesztésének sajátosságáról írott tanulmányai.

2002. február 3-án, Budapesten, az Uzsoki utcai kórházban hunyt el. A halála idején lakóhelye még Jászberényben volt, ezért ott ravatalozták fel, de végső nyughelye Budapesten, a XIV. kerületi Zoborhegy utcában lévő Regnum Marianum Plébánián található, ahová később felesége, Ernőfy Lilla hamvait is elhelyezték.

Méltatások

Fia, Kopácsy Zoltán így emlékezik róla: Édesapám megértő, nyugodt, kiegyensúlyozott ember volt. Kollégái nagyon szerették, sosem hallottam tőle elmarasztaló véleményt senkiről sem. 1962-ig a tanítóképzőben laktunk. Ebben az időben emlékszem, sokat nevettek és ultiztak esténként a tanáriban a bentlakó tanárok, jó volt a hangulat. Szeretett barkácsolni, fát faragni, fűzfa sípot tudott készíteni, fűzfából kosarat font stb.

Az előadásaira a nagyterembe néha besurrantam. Lassan, érthetően adott elő, a hallgatók tudtak jegyzetelni, folyamatosan leköttette figyelmüket. Fontos volt számára az érthető oktatás. Gledura Lajosné, volt tanítványa így fogalmazott a „*Diákéveink a Tanítóképzőben*” című írásában: *Kopácsy Béla tanár úr a módszertant tanította és benne sok didaktikát. Módszertanon kívül tanítási gyakorlatot is vezetett. Hozzá tartoztam, csoportvezető tanárom volt. Füzeteim őrzik a sok konkrét, az egész pályámra érvényes jó tanácsait, útmutatásait.*

Comeniusról – akit akkor Komenszkinék nevezünk – különösen szívesen tanított. Visszaemlékezve tanárainkra hálát adunk a sorsnak, hogy akkor lehattunk képzős növendékek, amikor ők tanítottak. Akkor és úgy tanítottak, ahogy abban az időben lehetett, ezáltal életre szóló szellemi tartást sugároztak felénk. Nevelésük hatását máig érezzük. Példás életükből kifogyhatatlanul meríthetünk.”

Mivel Kopácsy Béla mindig ugyanabban az intézményben dolgozott, érdekességként itt közöljük a jászberényi Tanítóképző Intézet névváltozásait:

1917. október 11-én alapította gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatási miniszter.

Neve: Magyar királyi Állami Líceum és Tanítóképző Intézet.

Formája: középiskolai szint, 4 vagy 5 éves (prepa).

1955. május 23-án a Jászberényi Tanítóképző Intézet az Oktatási Minisztérium engedélyével felvette a Zirzen Janka Tanítóképző nevet. (Szolnok Megyei Néplap)

1959. május 15-én a Zirzen Janka Tanítóképző helyén Tanítóképző Főiskola alakult. (Szolnok Megyei Néplap)

1965. november 18-án Zirzen Janka nevet vette fel a Jászberényi Tanítóképző Intézet Kollégiuma (Szolnok Megyei Néplap)

2000. január 1-től a gödöllői Szent István Egyetemhez tartozott, mint Jászberényi Főiskolai Kar

2016. július 1-től az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetemhez került.

2021. augusztus 1-től az intézmény fenntartója az Egri Főegyházmegye, új neve pedig Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Jászberényi Campusa.

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Források

Kopácsy Zoltán Béla írásbeli közlése és fotói Gledura Lajosné: Diákéveink a Tanítóképzőben. In: Jászszági Évkönyv 203–218., Jászberény, 2015

Általános nyelvészeti tanulmányok 10, Budapest, 1974

Köznevelés, 1946. (2. évf., 1–24. sz.)

Köznevelés - Minisztériumi rendeletek, közlemények, 1949 (5. évf. 1–24. sz.)

Művelődési közlöny, 1979. (23. évf. 2–24. sz.)

Magyar Közlöny, 1984. január-szeptember (1–36. sz.)

Szolnok Megyei Néplap, 1966. november, (17. évf., 258–282. sz.)

VISSZATEKINTŐ Kiss József születésének centenáriumi ünnepsége Jászfényszarun

Közel egy éves előkészítő munka után a Fényszaruiak Baráti Egyesülete egy konferenciával emlékezett meg a város jeles szülöttéről, Kiss József (1924–1989) tanár, helytörténeti kutatóról.

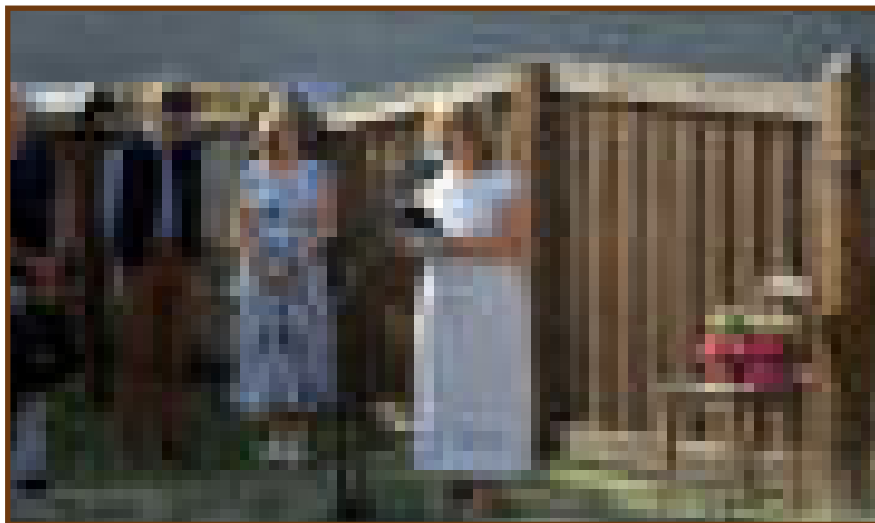
Kiss József tanár, helytörténeti kutató

Bordásné Kovács Katalin a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár igazgatója, a FÉBE tagja köszöntötte a szépszámban megjelenteket, a Kiss József Helytörténeti Gyűjteménynél. A beszédében hangsúlyozta, hogy az ünnepségnek több aktualitása van, hiszen a helytörténeti gyűjtemény épülete, 40 évvel ezelőtt nyitotta meg kapuit, fogadta be a település múltjához kötődő tárgyi eszközöket, hogy megmutassuk és megőrizzük az utánunk jövő nemzedéknek. A megnyitás előtti hónapokban Kiss József tanár úr diákjaival, szakköröseivel sokat dolgozott azon, hogy a megyei tanács anyagi támogatásával megvásárolt és felújított épület méltó legyen történelmi múltunk bemutatásához. Kiss tanár úr haláláig a Helytörténeti Gyűjtemény további gyarapításán tevékenykedett. Sajnos harmincöt éve annak, hogy örökre távozott közülünk.

Ezután Ördögné Czeglédi Mária, egykori szakköri tag, tanítványa, a FÉBE

tagja emlékezett Kiss József tanár úrra. Az emlékek felidézésével ide varázsolta Kiss József személyét, ahogyan szólt a határ-járásokról, egy-egy

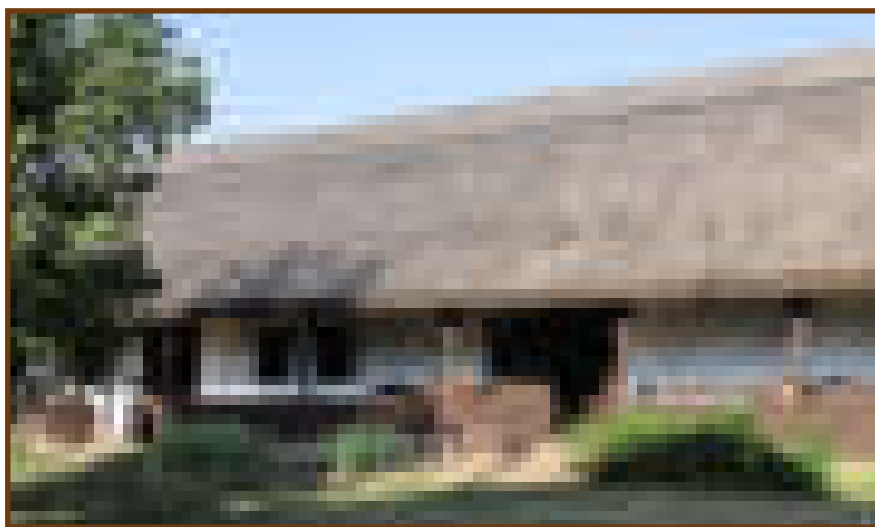
tető most már hivatalosan is a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár. A GAMESZ jó gazda módjára a négy évtized alatt óvta az épületet, három

*Dr. Kiss Dávid Sándor, Lovászné Török Magdolna és Bordásné Kovács Katalin
Fotó: Gloncz Rudolf*

régi tárgy kapcsán szerzett ismeretekről, a táborok, kirándulások felejthetetlen élményeiről. Mondandóját az-
zal zárta hogy Kiss József kiváló tanár és ember volt, igazi példakép.

alkalommal történt tetőfelújítás, több alkalommal külső és belső festés, az utóbbinál a FÉBE önkéntesei is közreműködtek. 14 éve történt meg a ház hátsó falazatának megerősítése, szige-

*Kiss József Helytörténeti Gyűjtemény
Fotó: Gloncz Rudolf*

Kiss József munkását, múlhatatlan érdemeit Ézsias László amatőr költő, Vörösmarty-díjas versmondó *A szülőföld szeretete Kiss József tanár úr emlékére* című versével fogalmazta meg, amelyet saját maga tolmácsolt a jelenlévőknek. A Kiss József Helytörténeti Gyűjtemény fenntartója Jászfényszaru Város Önkormányzata, melyet a GAMESZ közreműködésével biztosít. A működ-

telése. A Jász Világ találkozóra a helyiségek belső szigetelése és a veranda burkolása valósult meg. 2000-ben a FÉBE Berze László vezetésével új vertfalú kerítést épített, 18 év után azonban új kerítés készült, ma már a Jászság egyedüli vertfalú kerítése. 2010-ben egy nyertes LEADER pályázat 4,3 millió forintos pályázatának köszönhetően 74,1 m² közösségi és kiállító térrel bővült a tájház. 2011-

ben pedig önkormányzati forrásból udvari fedett kemence és bográcszózó épült.

2009-től 2015-ig itt került megrendezésre a múzeumok éjszakája, 2011-től pedig a Kemence ünnepe. Ezen kívül a tájház számos egyéb rendezvénynek is helyet ad. Legnagyobb örömünkre az elmúlt időszakban jelentősen nőtt a gyűjtemény látogatottsága is. Közös érdekünk, hogy tovább gyarapítsuk a kiállított tárgyakat, és vigyázzunk az épületre, óvjuk állagát. Köszönet mindenkinek, aki ebben a munkában, bármilyen formában az elmúlt negyven év alatt részt vett, vagy a gyűjteménynek tárgyi eszközöket adományozott. Ezután a koszorúzási ünnepségre került sor. Az önkormányzat képviselőjében Győriné dr. Czeglédi Márta polgármester, dr. Voller Erika jegyző tisztelegtek az emléktáblánál. Majd Kiss József tanár úr családjának tagjai, a Jász Múzeum jelenlegi és volt igazgatója, Gulyás András Zoltán és Hortiné dr. Bathó Edit helyezték el a táblánál az emlékezés koszorúját. A FÉBE és a Jászfényszaruért Alapítvány képviselőjében Tóth Tibor elnök, dr. Kiss Dávid Sándor alelnök, Lovászné Török Magdolna titkár, és Kotánné Kovács Tímea, a Jászfényszaruért Alapítvány elnökhelyettese koszorúzott.

Az ünnepség a Kisiskola teltházas színháztermében folytatódott, ahol elsőként Tóth Tibor köszöntötte a konferencia vendégeit és felkért előadóit. Majd Győriné dr. Czeglédi Márta a következő szavakkal nyitotta meg a rendezvényt: „Szeretettel köszöntöm a konferenciát ezen az autentikus helyen, mert hol máshol lehetne Kiss Józsefre emlékezni, mint azok között a falak között, abban a Fiúiskolában, ahol ő maga is tanított. És az embernek, a tanítványoknak felnyitotta a szemét a tudományokra. És úgy tudott tanítani, úgy tudta a gyerekeket az iskola, a tudás felé orientálni, ahogy csak nagyon kevesen tudták. A Jóisten különös tehetséggel látta őt el. Olvastam egy mondatot, és gondolom erre az esetre is igaz: amit az ember a gyerekeinek adhat, az a gyökerek és a szárnyak. Kiss tanár úr nagyon sokat tett azért, hogy tudjuk, honnan jöttünk, milyen gyökerek alapján, hogy szárnyalni tudjunk. Ahogy az ő családjából is szárnyaltak különböző tudományok felé, és azt hiszem, akkor, amikor az ember arra gondol, hogy ezek közül a falak közül hová lehet eljutni,

azt gondolom, hogy bárhová. Hálás vagyok Kiss tanár úrnak, hogy a helytörténetet, a régészetet, a település múltját olyan szinten helyezte útjára, hogy az máig tartó cselekedet...”.

Az emlékkonferencia résztvevői
Fotó: Glonczy Rudolf

A polgármester asszony után Tóth Tibor mutatta be Kiss József tanár úr munkásságát: „Sokan ismerték őt, de vannak itt, akik nem. Röviden idézzük fel élet útját. Polgári családban, Kiss József és Cserhádi Ilona szülők gyermekeként született. Az elemi elvégzése után a hatvani polgári iskola tanulója. A jászberényi Tanítóképzőben 1946 júniusában tanítói képesítést szerzett.

1948-ban feleségül vette Lajkó Máriát, 1949-ben megszületett lányuk, Mária, majd 1954-ben fiuk, József. Négy unokája és négy dédunokája van. Első munkahelyén, Zsámbokon 1948 és 1954 között tanított, majd a parádfürdői SZOT gyermeküdülőben működő iskola igazgatója lett. 1957. március 1-től családjával hazaköltözött, és az iskolában helyezkedett el.

A tanárképzőt Egerben végezte. 1962-ben kapta meg földrajz-biológia szakos diplomáját. Nyíregyházán a hatvanas évek végén részt vett egy országos néprajzi vándorgyűlésen. Az ott elhangzottak megerősítették benne, hogy tovább kell folytatnia a község történetének feldolgozását. A tanítás mellett gyerekeknek és felnőtteknek vezetett csillagászati és honismereti szakkört. Szabad idejének és energiájának nagy részét levéltári kutatásra, idősebb emberekkel folytatott beszélgetésekre fordította. Felbecsülhetetlen értékű munkája Jászfényszaru kül- és belterületi földrajzi neveinek összegyűjtése.

1968. december 17-én az Ótanácsháza földszinti négy helyiségében az össze-

gyűjtött 3000 tárgyból kiállítás nyílt. Teremszükséglet miatt tíz év után a „múzeum” megszűnt. A helyiségeket a helyi rendőrség kapta meg. Az anyag jelentős részét elszállították Jászberénybe, a mú-

zeumba, a tárlók Jászágóra kerültek. A Somogyi Béla úton a megyei tanács által biztosított pénzen megvásárolt házban 1984 novemberében – 40 éve – megnyílt az újonnan gyűjtött anyagokkal berendezett Helytörténeti Gyűjtemény. 1985. augusztus 24-ig, nyugdíjazásáig tanított. Az iskolai munkáját befejezte, de továbbra is vezette a helytörténeti szakkört. Az utolsó pillanatig sokat dolgozott, gyűjtött, kutatott a településért. 1983 évben elsőik között kapta meg az akkor alapított tanácsi elismerést, a Községeinkért díjat, 1989-ben Gyermekekért Érdemérem kitüntetésben részesült. Jászfényszarun, a Szent Kereszt temetőben nyugszik.

Az önkormányzat által alapított kitüntetést, a Jászfényszaruért emlékérmét 1993-ban elsőként neki adományozta posztumuszaként a képviselő-testület.

A FÉBE keretén belül 1993. november 25-én 7 fővel megalakult a Kiss József Helytörténeti kutatócsoport. A csoport tagjai közel 31 év alatt változtak, fontos szerepük volt és van a kiadványok előkészítésében, helytörténeti vetélkedők, a honismereti és helytörténeti táborok lebonyolításában, a településhez és személyekhez köthető évfordulók megünneplésében. Először 1994. október 8-án jöttünk össze, nevet adni a Helytörténeti Gyűjteménynek, és emléktáblát avatni a névadónak, Kiss József tanár, helytörténeti kutatónak. 1995. január -én Kiss Józsefné Marika néni a férje irat hagyatékát a FÉBE tulajdonába adta.

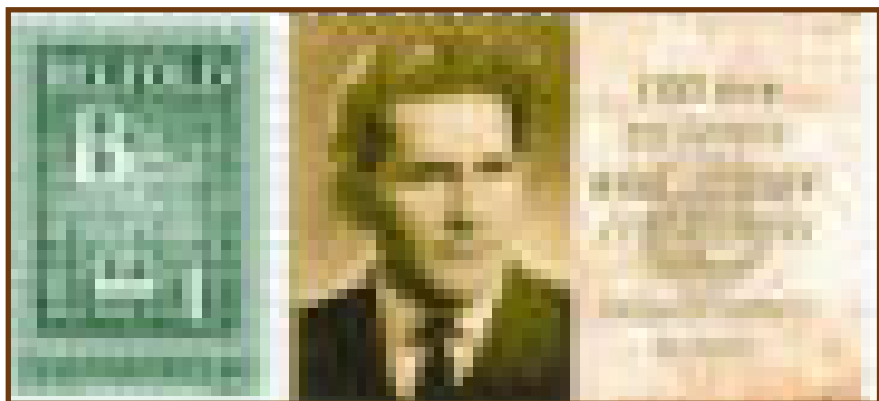
Huszonhat évvel ezelőtt, 1998. december 5-én a „Falumúzeum” megnyitásának 30. évfordulója kapcsán tartottunk koszorúzási ünnepséget az emléktáblájánál és konferenciát a művelődési házban.

2014. szeptember 20-án a város első Kulturális Örökség Napján a FÉBE szervezésében emlékeztünk és koszorúztunk, és egy könyvet is megjelentettünk Jászfényszaru kulturális és természeti értékei címmel, a névadó születésének 90., halálának 20. évfordulója alkalmából. 2018. december 15-én a városháza dísztermében emlékeztünk a „Falumúzeum” félévszázados jubileumára, és sajnos ekkor már nem volt közöttünk a tanár úr özvegye, Marika Néni. Helytörténeti konferencia keretében mutattuk be a FÉBE díszkiadásban megjelent Történelmi források Jászfényszaru múltjához című könyvét.

2019. december 14-én a városháza dísztermében került bemutatásra Jászfényszaruért Alapítvány által megjelentetett A Jászság kapuja, Jászfényszaru. Régészeti tanulmányok Jászfényszaruról. A könyvet Hild Viktor és Kiss József emlékének szenteltük, aki 95 éve született és 30 éve hunyt el.

2023-ban digitalizáltuk és honlapunkon közkinccsé tettük élete utolsó napjaiban kiadott könyvét, melyet 1989-ben a Nagyközségi Közös Tanács VB. adott ki, a kötetet Szurmay Ernő szerkesztette, Dr. Vadász István lektorálta. A könyvbe két dolgozata került be a Földreform és Agrárfejlődés Jászfényszarun 1945–1948 és Jászfényszarui telepések Dunántúlon 1946–1950. Tudatosan készültünk születésének centenáriumi ünnepségére, amely egybe esik a KJHGY fennállásának 40. éves jubileumával is. A kettő azt hiszem elválaszthatatlan egymástól. A gyűjteménynek, de településünknek sincs olyan szeglete, területe, melyhez keze munkája, gyűjtő tevékenysége ne kötődne. Már nagyon fogyunk, de még vagyunk, akiknek abban a szerencsében volt részünk, hogy személyesen ismertük őt, tanítványai lehetünk. A volt kollégák közül is már csak kevesen élnek.

Életében a Damjanich János Múzeumhoz nyolc díjnyertes pályázatot nyújtott be. A település helytörténetében nagyon fontos, hogy a Jászfényszaru kül- és belterületi földrajzi nevei című, kiemelt első díjas munkáját a Jászfényszaruért Alapítvány a centenárium tiszteletére digitális formában közkinccsé tette, amely olvasható a FÉBE, Jászfényszaru, és Városi Könyvtár honlapján. A pályamunka hat példányban papíralapon is elkészült.

Postai bélyeg Kiss József arcképével

Fotó: Glonczy Rudolf

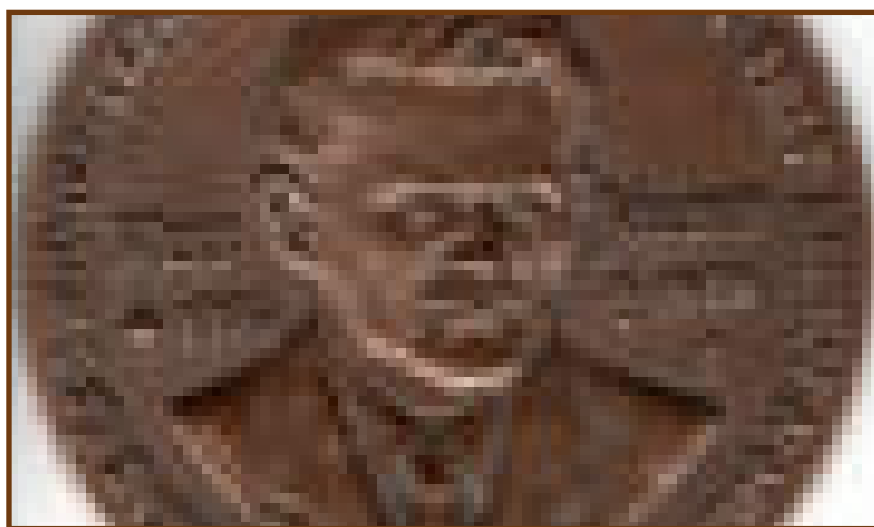
Az évforduló kapcsán postai és díszítő bélyeget is megjelentettek a tanár úr arcképével.

A FÉBE, az alapítványa és a Diákönkormányzat csatlakozva Dr. Palla Gábor felajánlásához, Kiss József emléke előtt tisztelegve a 2024/25-ös tanévben helytörténeti és földrajzi vetélkedőt hirdet meg a felső tagozatos osztályok számára. Sugyancsak a kettős jubileum motiválta a FÉBÉ-t, hogy 2024 karácsonyára helytörténeti jellegű társas kártyajátékot adjon ki.

Az emlékkonferencia a Lehel Vezér Gimnázium egykori tanulója, Fekete Imre Kiss József tanár úrral 1972-ben készített hét perces riportjával vette kezdetét. Megható volt hallani a Falumúzeummal kapcsolatos kérdésekre adott válaszait. Köszönet Fekete Imrének, hogy megőrizte ezt a csodát és rendelkezésünkre bocsájtotta a felvétel digitális anyagát.

A konferencia doyenje, Dr. Selmeczi László régész, ny. megyei múzeumigazgató, címzetes egyetemi docens, a FÉBE Tiszteletbeli Tagja cím

birtokosa A katolikus fényszaruiak címmel tartotta meg nyitó előadását. Az előadás teljes terjedelemben

Kiss József emléklap, Szabó Imrefia Béla alkotása

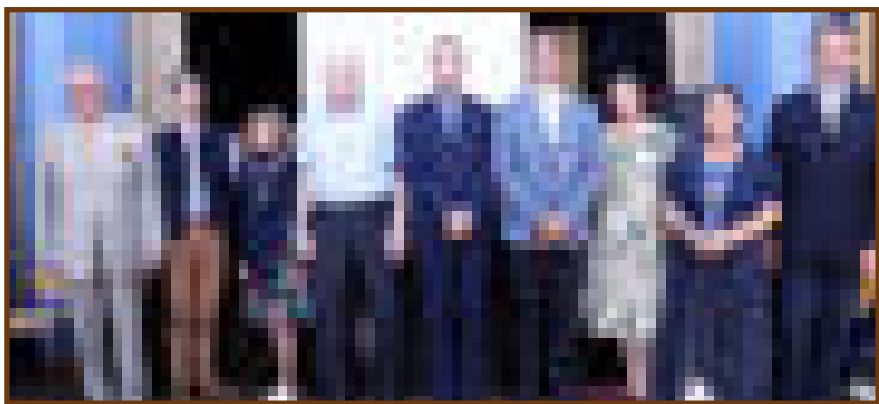
Fotó: Glonczy Rudolf

olvasható a www.febe.hu honlapon. Dr. Langó Péter, a Pázmány Péter BTK Régészettudományi Intézet tanszék-

Jászfényszaru tanyavilága címmel dr. Kiss Dávid Sándor, az ÁTE Állatorvostudományi Doktori Iskola témavezetője, a FÉBE alelnöke tartott előadást. Mészáros Márta etnográfus, a Kiskun Múzeum igazgatója Kiskunfélegyháza fényszarui családokkal való betelepítését foglalta össze.

Fewnazarw-tól Jászfényszaruig címmel fényszarui történésünk, dr. Farkas Kristóf Vince zárta az előadások sorát. Lovászné Török Magdolna, a IV. Béla Katolikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója, a FÉBE titkára zárszavával ért véget a Centenárium Emlékkonferencia.

Tóth Tibor, a FÉBE elnöke

A konferencia előadói balról jobbra:

Tóth Tibor, dr. Kiss Dávid Sándor, Györiné dr. Czeglédi Márta, dr. Selmeczi László, dr. Farkas Kristóf Vince, Gulyás András Zoltán, Mészáros Márta, dr. Bathó Edit, dr. Langó Péter

Fotó: Glonczy Rudolf

Kismúzeumok szakmai napja Ráckeven

A Pulszky Társaság Kismúzeumi Tagozata ebben az évben Ráckeven tartotta hagyományos őszi szakmai napját. Október 30-án (szerdán) több mint félszáz múzeumi szakember érkezett a hangulatos Duna-parti kisvárosba, ahol az Árpád Múzeum munkatársai fogadták a kollégákat.

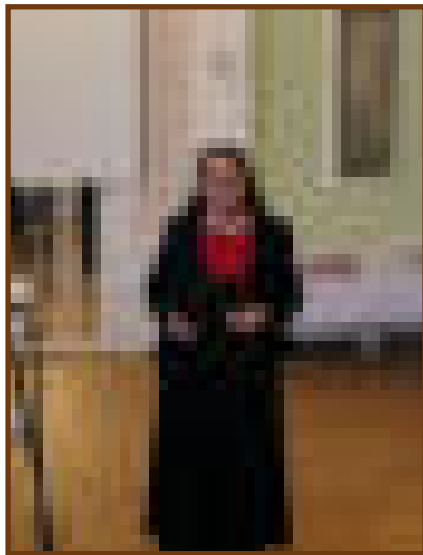
A program 10 órakor a régi Városháza dísztermében vette kezdetét. A népes vendégsereget Hortiné dr. Bathó Edit, a Kismúzeumi Tagozat elnöke, Jáki Réka, az Árpád Múzeum igazgatója, Deák Tibor polgármester és dr. Bereczki Ibolya, a Pulszky Társaság elnöke köszöntötte.

Ezután a szakmai nap legszebb pillanatai következtek, amikor átadásra kerültek a tagozat díjai.

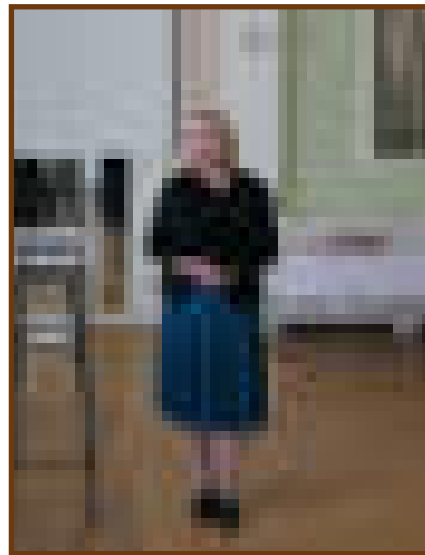
Az elnökség tagjai (Hortiné dr. Bathó Edit, Gócsáné dr. Móró Csilla, dr. Fűköh Levente, Romsics Imre, dr. Vicze Magdolna, Vidák Tünde) és dr. Pálóczi Horváth András régész, a család képviselőjében elsőként a *Poroszlai Ildikó-émlékplakett* nyertesét köszöntötték.

A Kismúzeumi Tagozat ebben az évben immáron a 19. alkalommal adta át a 2005-ben fiatalon elhunyt elnök asszonyuk, dr. Poroszlai Ildikó régész emlékére alapított emlékplakettet egy olyan múzeumi közösségnek, amely évtizedek óta kiemelkedő tudományos, muzeológiai és múzeumpedagógiai tevékenységet végez. A beérkezett javaslatok alapján ebben az évben ezt a rangos szakmai elismerést a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeum érdemelte ki. A múzeum munkatársai Mészáros Márta igazgató asszony vezetésével érkeztek az ünnepségre, és vették át a nekik ítelt szakmai kitüntetést.

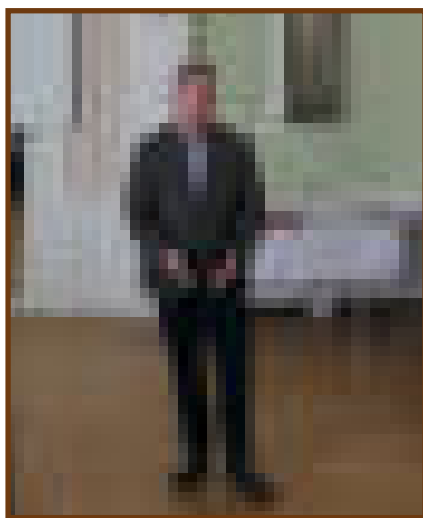
A Kismúzeumi Tagozat elnöksége 2022-ben még két díjat alapított a múzeumi kollégák kiemelkedő munkájának elismerésére. Gönczi Ferenc néprajzkutató nevét viseli az az életmű díj, amelyet minden esztendőben egy olyan múzeumi szakember kaphatja meg, aki valamelyik kismúzeumban több évtizede kiemelkedő szakmai munkát végez. 2024-ben a *Gönczi Ferenc-díjat* Horváth Péter, az Óbudai Múzeum történész muzeológusa vehette át.

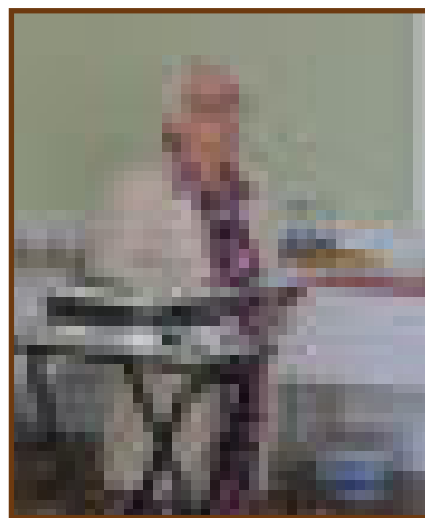
*Hortiné dr. Bathó Edit,
a Kismúzeumi Tagozat elnöke
Fotó: Juhász Ferenc*

*Jáki Réka,
az Árpád Múzeum igazgatója
Fotó: Juhász Ferenc*

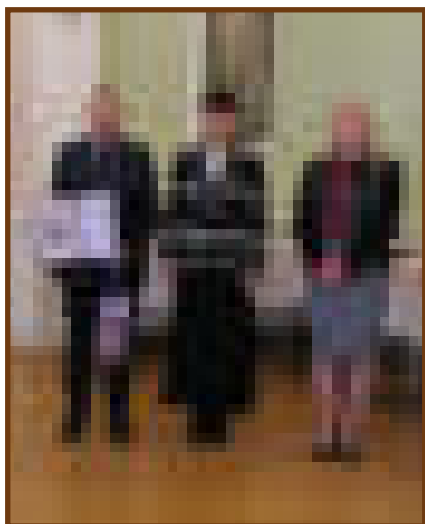
*Deák Tibor,
Ráckeve polgármestere
Fotó: Juhász Ferenc*

*Dr. Bereczki Ibolya,
a Pulszky Társaság elnöke
Fotó: Juhász Ferenc*

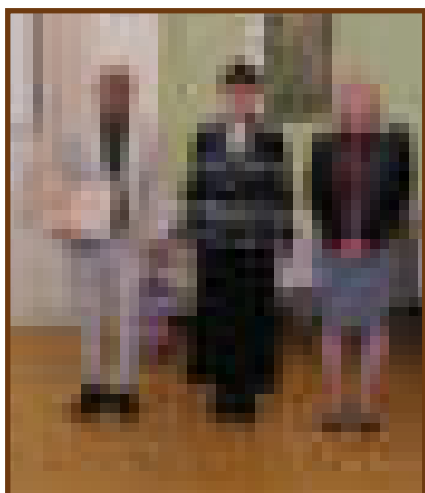
*A Poroszlai Ildikó-díjas Kiskun Múzeum munkatársai
Fotó: Juhász Ferenc*

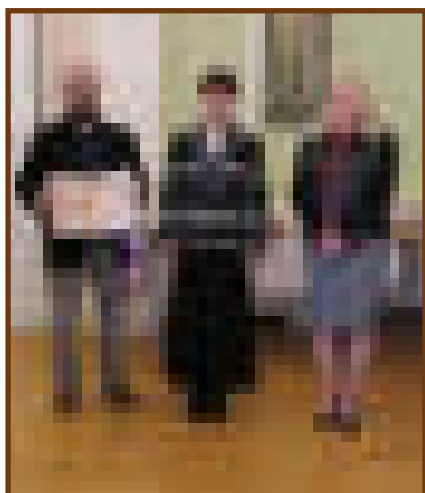
**Horváth Péter, Gönczi Ferenc-díjas,
mellette Vidák Tünde és Gócsáné dr.
Móro Csilla**
Fotó: Juhász Ferenc

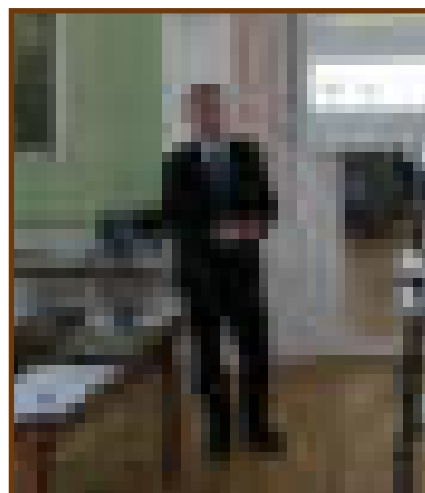
Joó Zoltánné A Kismúzeumok szolgálataért-díjas és a Kismúzeumi Tagozat elnöksége
Fotó: Juhász Ferenc

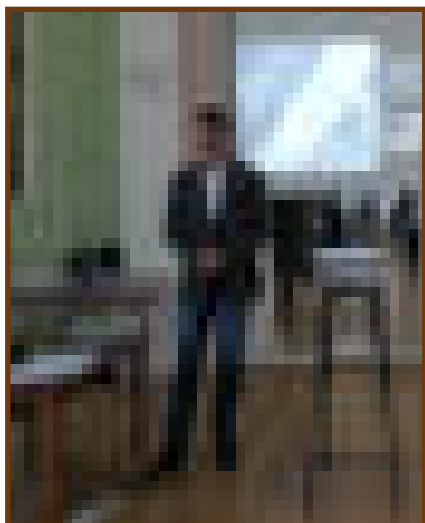
**Kovács Tibor,
A Kismúzeumok szolgálataért díjjal**
Fotó: Juhász Ferenc

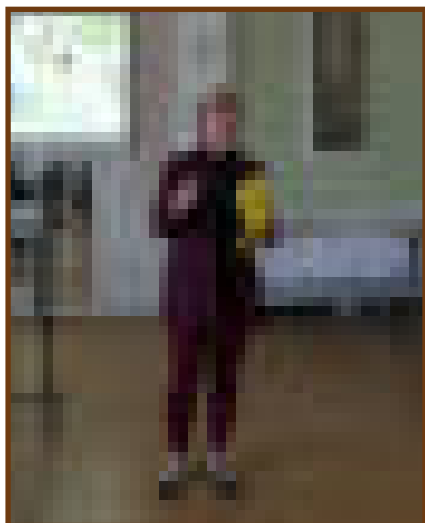
**Árvai Imre
a Kismúzeumok szolgálataért díjjal**
Fotó: Juhász Ferenc

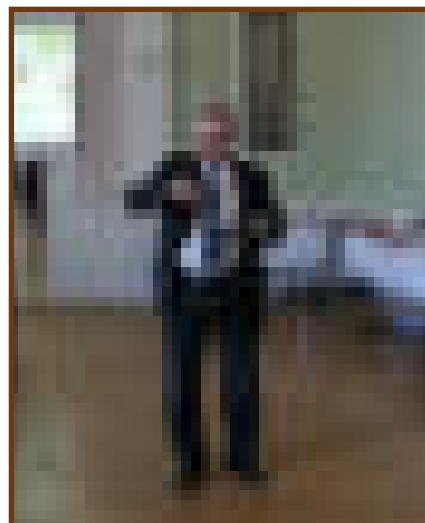
**Dr. Tóth János,
az Árpád Múzeum bűvár régésze**
Fotó: Juhász Ferenc

**Gulyás András Zoltán,
a Jász Múzeum régész igazgatója**
Fotó: Juhász Ferenc

**Dr. Vicze Magdolna
régész**
Fotó: Juhász Ferenc

**Romsics Imre,
a Viski Károly Múzeum igazgatója**
Fotó: Juhász Ferenc

Ugyancsak friss alapítású a tagozat *Pro Servitio Museorum Parvorum – A Kismúzeumok szolgálatáért díj*, amelyből minden évben hármat ítélnek oda. Ez alkalommal Joó Zoltánné Diós Etelka, a makói József Attila Múzeum titkára, Kovács Tibor, a Mátra Múzeum rovarász muzeológusa és Árvai Imre a túrkevei Finta Múzeum informatikusa érdemelte ki példaeértékű szakmai munkájával a becses elismerést.

Az ünnepélyes pillanatok után a szakmai nap fő témája – A régészet helyzete a kismúzeumokban – került a figyelem középpontjába. A téma sok kismúzeumot érintett, mivel az egyes múzeumokban más és más a régészeti gyűjtemény helyzete, és sorsa. Nagyon sok kismúzeumban van régészeti gyűjtemény, de régész szakember hiányában zárolt, és nem gyarapodó. 2013-ban a vidéki múzeumok önkormányzati fenntartásba kerülésével több intézmény is engedélyt kapott régész muzeológus alkalmazására, s mindez új szakmai lehetőségeket teremtett az adott intézményben. Ugyancsak rendkívül érdekes a helyzete a helytörténeti gyűjtemények régészeti tárggyegyüttesének is.

A kijelölt témát két előadás vezette be. Dr. Tóth János Attila, az Árpád Múzeum bűvár régésze a víz alatti régészet rejtelseibe vezette be a kollégákat. Szólt a víz alatti régészet lehetőségeiről, munkamódszereiről, hiányosságairól és problémáiról.

A másik előadó Gulyás András Zoltán régész, a Jász Múzeum igazgatója a múzeumban szervezeten és eredményesen dolgozó *Jász kakasok* nevet viselő közösségi régész csoport munkája kapcsán egy új, most kifejlesztés alatt álló terepi applikációról, és annak szerverháttéréről számolt be. Az új, adatfelvevő és -tároló rendszer forradalmasíthatja a régészeti leletek, adatok dokumentálásának rendkívül sziszifuszi és hosszadalmas procedúráját.

Ezt követően három felkért hozzászóló a témát illetően jó példákról, gyakorlatokról számolt be.

Dr. Vicze Magdolna régész egy kis település régészeti gyűjteményének jól alakult sorsát tárta a hallgatóság elé. Vidák Tünde, a Marcali Múzeum igazgatója saját intézménye régészeti gyűjteményének körülményeit ismertette, míg Romsics Imre, a kalocsai Viski Károly Múzeum igazgatója

a kismúzeumi régészeti munka nehézségeit, problémáit fejtegette.

Az előadásokat élénk vita és közös gondolkodás követte.

A szakmai nap hivatalos programja közös ebéddel zárult, majd ezt követően sor került a Pulszky Társaság rendkívüli közgyűlésére. Utána a jelenlévők a helyi kollégák vezetésével megtekintették az Árpád Múzeum állandó és időszakos kiállításait, valamint a Szerb templomot.

Elmondhatjuk, hogy nagyon szép és tartalmas napot töltöttünk el Ráckeve-n. Köszönet Jáki Réka igazgató asszonynak és munkatársainak a nagyszerű szervezésért és a szívélyes vendéglátásért.

2025-ben Kiskunfélegyházára vezet majd a Kismúzeumi Tagozat útja, ahol a Kiskun Múzeum munkatársai látják vendégül az ország minden részéről odaseregglő kollégákat.

Irisz

**Jász-Nagykun-Szolnok
vármegye Tisza-
szabályozás előtti
földrajzi nevei
az 1860 előtt készült kéziratos
térképek névanyaga alapján
XVIII. rész**

**38. Törökszentmiklós (T), Bala (B),
Püspöki (P), Szajol (SZ)**

1. Alatka fok (B) 1822/23
2. Ásott fok (B) (P) 1784/90, 1822/23, 1833/44
3. Avatagi erdő (B) 1822/23
4. Balla puszt (B) 1782/85
5. Ballai lapos (B) 1822/23
6. Barta halom (T) 1782/85, 1819/69
7. Barta laposa (T) 1822/23
8. Bokor köze (T) 1819/69
9. Borz fenék (P) 1833/44
10. Borz hát (P) 1833/44
11. Csíkos laposa (SZ) 1822/23
12. Dégse folyása (B) (T) 1782/85, 1784/90, 1819/69
13. Dinnyés halom (T) 1782/85, 1819/69, 1833/44
14. Dinnyés laposa (T) 1822/23
15. Doba laposa (B) 1819/69, 1822/23, 1833/44
16. Düllő köz (T) 1822/23
17. Fehér tó (P) (T) 1822/23, 1833/44

18. Fehér tó sziget (P) (T) 1822/23, 1833/44
19. Fejér tó (P) (T) 1782/85, 1784/90, 1819/69, 1833/44
20. Földvári halom (T) 1782/85, 1819/69, 1822/23
21. Földvári kettős halom (T) 1819/69, 1822/23
22. Göboly járás (T) 1833/44
23. Görbe Alatka (T) 1822/23
24. Görög ház (B) 1784/90
25. Gyöngy ház (P) 1784/90
26. Három ág (T) 1784/90, 1822/23
27. Határ ér (SZ) (T) 1819/69
28. Határ halom (T) 1819/69
29. Határ laposa (T) 1833/44
30. Határ völgy (T) 1819/69
31. Homok kert (T) 1819/69, 1833/44
32. Káka város (SZ) (T) 1819/69
33. Kálvária szőlő (T) 1833/44
34. Karancs (T) 1822/23, 1833/44
35. Karancs lapos (T) 1822/23
36. Karancs sziget (T) 1822/23
37. Kárász hát (P) 1833/44
38. Karcú (P) 1784/90, 1822/23
39. Kásás ér laposa (P) 1833/44
40. Kaszáló rét (T) 1784/90
41. Kavicsos (P) 1784/90, 1822/23
42. Kemény hát (T) 1822/23, 1833/44
43. Kender föld(ek) (B) (P) 1784/90, 1822/23, 1833/44
44. Kerek fenék (P) 1822/23, 1833/44
45. Kerek fertő (T) 1833/44
46. Kettős halom (T) 1819/69
47. Kis Alsó-Balla puszt (B) 1819/69
48. Kis Felső-Balla puszt (B) 1819/69
49. Kis Homok-hát (T) 1833/44
50. Kis morotva (T) 1819/69, 1822/23
51. Kis Sáros-ér (T) 1822/23
52. Kis Szeg (P) 1833/44
53. Kis Szeg-fokja (P) 1819/69, 1833/44
54. Kis Szék (T) 1819/69
55. Kis Szőlő (T) 1819/69
56. Kis Tinóka (T) 1784/90
57. Kis tó-rét (T) 1822/23
58. Kis Tökös tó (T) 1833/44
59. Köldök ér (P) 1833/44
60. Körtevényes (T) 1822/23
61. Kristóf halom (T) 1833/44
62. Lószérú lapos (B) 1822/23
63. Mély ér (T) 1819/69, 1822/23
64. Nagy Alatka (T) 1822/23
65. Nagy Állás (P) 1822/23
66. Nagy Fenék (P) 1819/69
67. Nagy hát (SZ) (T) 1819/69, 1822/23
68. Nagy Irtás (P) 1822/23
69. Nagy Koldus-sziget (T) 1819/69, 1822/23, 1833/44
70. Nagy Morotva (T) 1784/90, 1819/69, 1822/23, 1833/44
71. Nagy Sáros-ér (T) 1822/23
72. Nagy Sombék (B) 1819/69, 1822/23

73. Nagy szeg (P) 1822/23
74. Nagy szeg-eleje (P) 1822/23
75. Nagy szék (T) 1819/69, 1833/44
76. Nagy Sziget (T) 1822/23
77. Nagy Szöllő (T) 1819/69
78. Nagy Tökös-tó (T) 1822/23, 1833/44
79. Nagy Völgy (T) 1819/69, 1822/23
80. Nagy Zsombék (B) 1822/23
81. Nagyháti lapos (T) 1822/23
82. Öcsödi kettős halom (T) 1819/69, 1822/23, 1833/44
83. Perjés hát (T) 1819/69, 1822/23
84. Pityóka (B) 1782/85, 1819/69, 1822/23, 1833/44
85. Pityóka part (B) 1822/23
86. Püspöki csúcs (P) 1819/69
87. Püspöki Határ-fok (P) 1784/90
88. Püspöki rét (P) 1819/69
89. Révhely (P) 1784/90
90. Senye folyás(P) (T) 1822/23
91. Senye oldal (P) (T) 1819/69
92. Sombék (B) 1819/69
93. Sombék ér (B) 1819/69
94. Sulymos hát (P) 1833/44
95. Surján halom (T) 1819/69
96. Surján hát (T) 1833/44
97. Szőr hát (B) 1819/69, 1822/23
98. Szöllő (T) 1784/90
99. Telelő (T) 1833/44
100. Templom torony(T) 1782/85
101. Templom torony(P) 1782/85
102. Tinóka ér (SZ) (T) 1782/85, 1784/90, 1819/69, 1822/23, 1833/44
103. Tinóka fok (SZ) 1819/69
104. Tinóka folyás (SZ) (T) 1784/90, 1822/23
105. Tinóka halom (SZ) 1819/69, 1822/23
106. Tisza oldal (P) 1833/44
107. Toó (B) 1784/90
108. Tópart (B) 1819/69
109. Tökös tó (T) 1822/23
110. Ürikert halom (B) (T) 1819/69, 1822/23
111. Varga halom (T) 1782/85, 1819/69
112. Vélyma (P) 1819/69
113. Vidrás fenék (P) 1819/69, 1822/23
114. Zöld fenék (B) 1822/23
115. Zöld fok (B) 1822/23
116. Zsenge csúcs 1822/23

39. Túrkeve

1. Akasztó-ér 1819/69, 1822/23
2. Akasztó-halom 1784, 1819/69, 1822/23
3. Alacsony-halom 1819/69
4. Alsó-Gerbe-sziget 1819/69
5. Alte-Mühle 1782/85
6. Ásott-halom 1782/85, 1822/23
7. Barad-laponyag 1819/69

8. Becserke- (Betserke-) halom 1782/85, 1787, 1819/69, 1822/23
9. Berettyó 1777, 1784, 1782/85, 1787, 1819/69, 1822/23
10. Berettyó lapossa 1819/69, 1822/23
11. Bodzás-ér 1819/69
12. Bodzás-völgy 1784
13. Bogács-halom 1819/69
14. Boroszló-ér 1782/85, 1819/69
15. Boroszló-tó 1782/85
16. Buga-halom 1784, 1819/69
17. Csalán-zug 1819/69, 1822/23
18. Csillangos 1787
19. Csimbas-hát 1787, 1819/69
20. Csuda-balai-pusztá 1819/69
21. Csuda-balai-sziget 1782/85
22. Csukás-ér (1782/85)
23. Dinnyés-hát 1819/69
24. Dinnyés-hát-lapos 1819/69
25. Dob-halom 1782/85, 1819/69
26. Dögös-halom 1782/85
27. Ecseg- (Etseg-) zug 1782/85
28. Ecseg- (Etseg-) tó halom 1778, 1784, 1822/23
29. Egyház-halma 1782/85, 1822/23
30. Egyház-hát 1782/85
31. Farkas-halom 1822/23
32. Fejér-tó-oldal 1822/23
33. Fekete-halom 1782/85, 1819/69
34. Gástyás-halom 1777, 1782/85
35. Gerbe- (Görbe-) sziget 1822/23
36. Gőz-laponyag 1819/69, 1822/23
37. Gyűrű-zug 1777, 1787, 1809, 1822/23
38. Hegyes-halom 1784, 1782/85
39. Hímesd-ér 1777, 1782/85, 1822/23
40. Hímesd lapossa 1819/69
41. Hímesdi telek 1778, 1809, 1822/23
42. Hosszú-halom 1809
43. Hütter Haus 1782/85
44. Kabai-ér 1822/23
45. Kabai-halom 1782/85
46. Kabai-lapos 1819/69
47. Kabai-szöllők 1784, 1819/69
48. Kadarcs-ér 1784, 1822/23
49. Kántor-halom 1782/85
50. Kender(es)-halom 1782/85, 1787, 1822/23
51. Kengyel-ér 1819/69
52. Kengyel-halom 1782/85
53. Kengyel-rét 1819/69
54. Kereszt-ér part 1822/23
55. Kérsziget 1782/85
56. Kérszigeti-sártó 1819/69, 1822/23
57. Ketse-halom 1787, 1819/69
58. Kettős-halom 1819/69
59. Kis-Dögös-halom 1782/85
60. Kis-ér 1819/69
61. Kiskabai-halom 1782/85
62. Kiskabai-lapos 1782/85, 1822/23
63. Kis-laponyag 1819/69
64. Kis-Malomzug 1822/23

65. Konta-oldal 1819/69
66. Kő-halom 1778, 1819/69
67. Közép-halom 1778
68. Legény-ér 1777, 1784, 1782/85, 1819/69, 1822/23
69. Legény-halom 1782/85, 1819/69
70. Lőrintz- (Lőrinc-) halom 1784, 1819/69, 1822/23
71. Lukáts-halom 1822/23
72. Lyukas-halom 1819/69
73. Magas-halom 1819/69
74. Malomzugi szöllők 1822/23
75. Móric (Móritz) 1777
75. Móríci telek 1822/23
76. Nagykabai-lapos 1782/85, 1822/23
77. Nagy-Malomzug 1822/23
78. Nagy-völgy 1822/23
80. Ördög árka 1782/85, 1784
81. Ördög árka oldal 1819/69, 1822/23
82. Pásztói-lapos 1822/23
83. Pásztói-telek 1784, 1787
84. Póhamara-pusztá 1822/23
85. Rédey-halom 1822/23
86. Remete-ér 1822/23
87. Remete-halom 1822/23
88. Sár-tó (köz) 1782/85
89. Sár-tó (halom) 1782/85
90. Sima-halom 1784, 1822/23
91. Szalay-halom 1819/69
92. Szanda- (Szonda-) zug 1787, 1819/69, 1822/23
93. Szeles-hát (Széles) 1822/23
94. Szent-Miklósi-zug 1819/69
95. Templom-zug 1819/69
96. Tere-halom 1819/69
97. Terek-halom 1778, 1782/85, 1784
98. Tetves-laponyag 1822/23
99. Todi-kút 1822/23
100. Tökös-hát 1784, 1822/23
101. Túrkeddi-halom 1784, 1819/69, 1822/23
102. Túr pásztói-pusztá 1784
103. Udvarnok-ér 1819/69
104. Udvarnok-fok 1822/23
105. Udvarnok-lapos 1822/23
107. Ürmös-ér 1787, 1819/69, 1822/23
108. Vak-sziget 1819/69, 1822/23
109. Wermisz-halom 1782/85, 1822/23
110. Kis-kabai-ér 1782/85
111. Nagy-kabai-ér 1782/85
112. Nagy-hegyes-halom 1819/69
113. Pásztó-zug 1787

folytatjuk

Veresegyházi Béla iskola-igazgató

Hagyományörző szilvalekvárfőzés a jászalsószentgyörgyi tájházban – Közösség és tradíció találkozása

A Jászalsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület tagjainak összeszokott kis csapata 2024. szeptember 25-én a hagyományos szilvalekvárfőzésre gyűlt össze a tájházban. Az Egyesület számára a lekvárfőzés olyan közösségi esemény, amely az évről évre megrendezendő programok közé tartozik. A jól bevált gyakorlat szerint a szorgos kezek nyomán gyorsan haladt az előkészítő munka, miközben néhányan a reggelit készítették. A sült szalonna hagymával, paprikával, paradicsommal, friss kenyérrel olyan hagyományos reggeli, mely tökéletesen illeszkedett a hagyományörző naphoz.

Készül a finom szilvalekvár
Fotó: Dr. Körei Nagy Katalin

Az 50 kg friss, érett szilvából készül lekvár illata hamarosan a tájház udvarán túl a környező utcákat is betöltötte. A kavarókanál kézzel kézzel járt, a lekvár pedig lassan sűrűsödött, miközben stílusosan házi készítésű szilvás süteményekkel kínálták egymást a résztvevők. Abban mindenki egyetértett, hogy a legfinomabb édesség a bogrács faláról mártogatott szilvalekváros házi kenyér. A hagyományos édesség közmegebecsülésnek örvend, az év során meghívott vendégek számára készített ajándécsomag elmaradhatatlan darabja.

Dr. Körei Nagy Katalin
hagyományörző

Köszönet a támogatásért!

A Jász Múzeumért Alapítvány ebben az évben már a 31. évfolyamában jelentette meg a jász és kun települések honismereti lapját, a Redemptiot. A lap kiadása – a költségek folyamatos emelkedése miatt – minden évben egyre komolyabb gondot jelent az alapítványnak. Legnagyobb örömünkre azonban mindig kapunk kisebb-nagyobb támogatást lapunk fenntartására.

2024-ben a következő szakmai kollégiumtól, önkormányzatoktól és magánszemélyektől kaptunk támogatást a Redemptio megjelenéséhez:

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és

Környezetkultúra Kollégiuma (Budapest)

Jász-Nagykun-Szolnok-Vármegyei Önkormányzat (Szolnok)

Jászszági Önkormányzatok Szövetsége

Jászberényi Városi Önkormányzat (Jászberény)

Jász Múzeum

Barta László (Kunmadaras)

Bathó Géza (Pilis)

Nagy Gy. Róza (Kisújszállás)

Pásztor Erzsébet (Budapest)

Szüle Katalin (Jászkesér)

Ö. Tóth Lajosné (Kisújszállás)

Dr. Turjányi Sándor (Jászfelsőszentgyörgy)

Előfizetők

A személyi jövedelemadó 1 %-a

Hasonló módon komoly segítséget kaptunk a Redemptio csomagolásához és terjesztéséhez:

Bajorné Merk Angéla, Bolla János, Bolla Jánosné,

Bugyi Gábor, Bús Anna, Bús Béláné, Gulyás András

Zoltán, Jánosi Irén, Kalup Gyuláné, Kövér István,

Mátics Béláné, Mezei Józsefné, Nagy István, Palócz

Erzsébet, Pesti Lászlóné, Sisa Béla, Suba Ágnes Beat

rix, Szabó Pálné, Szöllősi Lászlóné, Szűcsné Urbán

Mária, Velez Lívia, Zentai Zoltánné (Jászberény)

Besenyey Ildikó (Jászárvíz),

Bollók György (Jászkesér)

Borbás Ferencné, Csintalan Dóra (Jászapáti)

Dávid Áron (Jászszentandrás)

Dobosné Tari Mária (Jászágó)

Dr. Gedeiné Hollós Ágnes, dr. Turjányi Sándor

(Jászfelsőszentgyörgy)

Kissné Kabács Anna, Zsidi Andrásné (Jászdózsza)

Menczel Lászlóné, Tóth Tibor (Jászfényszaru)

Papp István (Jászkóhalma)

Simon Károly, Szabó Lászlóné (Jászalsószentgyörgy)

Sós Zsolt (Pusztamonostor)

Ezúton mondunk köszönetet minden támogatónak, és bízunk benne, hogy továbbra is számíthatunk segítségükre!

Hortiné dr. Bathó Edit,
a Jász Múzeumért Alapítvány elnöke

Lapunk szerzői

Dr. Barna Gábor etnográfus, ny. egyetemi tanár, Budapest

Dr. Bathó Edit etnográfus,

ny. múzeumigazgató, Jászberény

Bognár Mária újságíró, Budapest

Csörgő Terézia ny. középiskolai tanár,

Jászberény

Dr. Körei Nagy Katalin hagyományörző,

Jászberény

Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény

Rideg István ny. középiskolai tanár, Karcag

Szakál Aurél etnográfus, ny. múzeumigazgató,

Kiskunhalas

Székely Gábor Attila helytörténeti kutató,

magánygyűjtő, Kunszentmiklós

Tóth Tibor helytörténeti kutató, a FÉBE elnöke,

Jászfényszaru

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató,

Jászberény

Veresgyházi Béla ny. iskola-igazgató,

Tápiószéle

Lapunk fő támogatói

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma

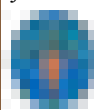
Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Önkormányzat

Jászszági Önkormányzatok Szövetsége

Személyi jövedelemadó 1 %-a

Előfizetők

Jász Múzeum

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk **2025. februárjában** jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb **2025. január 21-ig** kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,

Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,

Papné Varga Bernadett

A kiadó és a szerkesztőség címe:

5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.

Tel./fax: 06 30 365 8724

E-mail: bathoedit56@gmail.com

www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió

Kft. Tel.:30/230-4521 • www.ccstudio.hu